

KOSOVO

**proces povratka, situacija oko povratka migranata
misija za utvrđivanje činjeničnog stanja**

2012.

Državna sudska agencija

EURÓPAI VISSZATÉRÉSI ALAP

Készült az Európai Unió Európai
Visszatérési Alapjának támogatásával.

SADRŽAJ

KOSOVO	1
misija za utvrđivanje činjeničnog stanja	1
2012.....	1
SADRŽAJ.....	2
I. Uvod 1.Cilj.....	5
2. Metodologija.....	5
3. Opšte stanje na Kosovu	8
4. Stanje nakon izglasavanja nezavisnosti.....	10
5. Odnos Mađarske i Kosova.....	13
6. Iseljavanje sa Kosova	15
Stopa iseljavanja sa Kosova je visoka, a razlozi za iseljavanje su različiti.....	15
II. Ekonomska situacija na Kosovu	16
1. Korupcija	17
2. Borba protiv korupcije.....	17
Propisani koraci od strane Dijaloga stabilizacionog procesa pridruživanja istina, sloboda i bezbednost	18
3. Borba protiv organizovanog kriminala.....	18
III. Pravna država	19
EULEX sudije ne primenjuju međunarodno pravo, nego lokalno pravo, što je pravi izazov za sudije koji dolaze iz različitih država.....	20
1. Reforma pravosudnog sistema	22
Sudije imenuje Predsednik Kosova na osnovu predloga Sudačkog tela Kosova (STK). (Ustav Republike Kosovo, član 84. stav 16.).....	22
2. EULEX policija	23
3. Trenutna situacija i uloga civilnih organizacija.....	24
IV. Situacija manjina na Kosovu.....	25
1. Situacija RAE manjina	25
Članovi etničke zajednice Roma, Aškali i Egipćana i dalje se suočavaju sa diskriminacijom.....	25
2. Pravo na edukaciju i korišćenje maternjeg jezika	25
Podaci o povratnicima – iz statističkog pregleda UNHCR -	30
VI. Povratak iz trećih država i povratak interno raseljenih lica - pojmovi i kategorije	32

1. Interno raseljena lica.....	32
1.1 Interno raseljena lica koja su ostala na teritoriji države	32
Ako pretraživanje nema rezultata, onda sledi policijska kontrola na terenu. Posle policijske kontrole obaveštava se država koja ih vraća.	35
4. Reintegracija.....	35
Danas Ministarstvo rada i socijalne pomoći ima svoje kancelarije u svakoj opštini.	37
6. Ministarstvo za zajednice i povratak – prihvatanje interno raseljenih lica	38
Izrađena je strategija za razdoblje 2009-2013. u kojoj su razrađeni osnovni ciljevi.....	38
7. Lokalne institucije	39
7.1. Rezime gradonačelnika grada Mitrovice/Mitrovica:.....	39
7.2. Pristine/Priština.....	40
Kao deo prava nacionalnih manjina i okviru Ahtisarijevog plana 2010. godine formirana je nova lokalna uprava, srpska enklava, sa gradonačelnikom g. Bojanom Stojanovićem, na području - Gračanice/Gračanica - Prishtine/Priština.....	41
Opštinska kancelarija za zajednice i povratak koja funkcioniše u Prishtine/Prištini	41
7.3. Gjilan/Gnjilane	42
Sreli smo se i sa predstavnicima gradske uprava grada Gjilan/Gnjilane od kojih smo dobili sledeće informacije:.....	42
- Pomoć se obezbeđuje onima koji su napustili državu pre 17. februara 2008. godine.	44
- Pomoć se obezbeđuje svim državljanima Kosova koji su se vratili iz druge države i ne primaju drugu nacionalnu ili međunarodnu pomoć ili koji ne dobijaju adekvatnu pomoć.	44
- Posebna se pažnja obraća licima koji pripadaju osetljivoj grupi.....	44
Obavlja interpretaciju postupka predavanja zahteva i pružanjem pomoći.....	44
8. Izvršno telo i Sekretarijat.....	44
Na svakom graničnom prelazu Kosova, u kancelarijama na aerodromu ili opštinskim kancelarijama mogu se dobiti informacije o mogućoj pomoći povratnicima.	46
9. Kancelarija za reintegraciju (Priština).....	46
Kancelarija za reintegraciju funkcioniše od 1. novembra 2010. godine, a kancelarija na aerodromu od 7. decembra 2010. godine.....	46
10. Saradnja između kompetentnih ministarstava i Kancelarije	49
11. Pravna integracija povratnika (registracija, dokumenti)	49
12. Korišćenje zdravstvenih usluga.....	50

12.1. Bolesti koji se ne mogu lečiti na teritoriji Kosova	50
13. Zapošljavanje.....	50
14. Socijalna pomoć	51
Koraci za praćenje koji su propisane od strane Dijaloga stabilizacionog procesa pridruživanja pravde, slobode i bezbednosti:	53

I. Uvod

1. Cilj

Cilj misije na Kosovu je mapiranje ekonomskih, političkih prilika u državi, analiza situacije vezano za pravna pitanja i ljudska prava, odnosno da se informiše o stvarnoj situaciji oko manjina na Kosovu prentstveno oko pripadnika RAE (romska, askeali, egipatske) manjina. Iz tog razloga prikupljanje podataka se proširilo, osim bezbednosnih pitanja i situacije oko ljudskih prava, i na pristup javnim uslugama. U slučaju povratka cilj je prvenstveno upoznavanje procesa povratka, upoznavanje i analiza situacije oko povratka migranata, odnosno mapiranje nacionalnog sistema za integraciju, reintegraciju i održivog povratka, kao i prikupljanje relevantnih statističkih podataka.

2. Metodologija

U smislu gore navedenih ciljeva, tokom naših studijskih putovanja obavili smo razgovore sa stručnjacima iz oblasti istraživanih tematskih krugova.

Tokom prvog putovanja razmatrani su sledeći tematski krugovi:

1. Analiza institucija za povratak i reintegraciju i njihovo funkcionisanje. Institucije i rad državnih uprava i agencija, odnosno lokalnih institucija. Kategorije povratnika, praksa kosovskih organa u rešavanju pitanja oko povratka državljana.
2. Uslovi prihvatanja, ustanove.
3. Održivost povratka, mogućnosti integracije povratnika.
4. Analiza procesa reintegracije.
5. Položaj osetljivih grupacija na području reintegracije – pogotovo članova RAE grupe, žene, dece, osoba sa invaliditetom, starijih i nemoćnih osobe
6. Analiza osnovnih područja reintegracije.
7. Pravna reintegracija, registracija povratnika i njihov pristup ličnim i zvaničnim dokumentima.
8. Stanje na tržištu radne snage u smislu povratnika
9. Socijalno i stambeno zbrinjavanje povratnika i njihovo imovinsko stanje

Planirana tematika drugog putovanja u oktobru 2012. godine:

1. Razgovori i interjui o opštoj ekonomskoj, političkoj, pravnoj situaciji i ljudskim pravima u državi
2. Otkrivanje incidenata sa etničkom pozadinom, krivična dela počinjena protiv pripadnika manjina (kriminalističke statistike, tendencije)
3. Borba protiv etničko motivisanih incidenata, efikasnost zaštite od strane države, dijalog između etničkih zajednica
4. Mogućnosti i efikasnost raspoloživih pravnih lekova
5. Uloga međunarodnih i lokalnih organa bezbednosti
6. Mogućnosti primene prava kod državnih i sudskih organa
7. Manjinska predstavništva u lokalnim i državnim institucijama
10. Zdravstvene usluge, pristup zdravstvenim uslugama, bolesti koje se ne mogu lečiti na Kosovu
11. Sistem obrazovanja, prohodnost između srpskog i albanskog obrazovnog sistema, situacija u obrazovanju RAE manjina.

Mitrovica – severna i južna strana reke Ibar

3. Opšte stanje na Kosovu

Kosovo i Metohija, zapadni deo Kosova naziva se i kolevkom srpskog naroda iz razloga što je ovde osnovana samostalna Srpska pravoslavna crkva. Centar Srpske pravoslavne crkve se i dan-danas nalazi u ovom delu Kosova. Jedan od premodernih misli današnje srpske države, formiranje srpskog nacionalnog koncepta, vezuje se za Kosovo. Srednjovekovna srpska država koja se ugasila širenjem turskog carstva, u zadnjim je godinama stajala na ovom tlu. U razdoblju između Boja na Kosovu (1389) i 1912. godine Kosovo i Srbija, kao država, nije postojala, vreme turske vladavine preživeli su uz pomoć crkve srpskog naroda. Tu je došlo do utelovljenja ideologije tkzv. Velike Srbije kako bi se prema legendi država na petsto godina preselila u raj.

Članovi kosovskog parlamenta, odnosno kosovski predsednik je 17. februara 2008. godine prihvatio deklaraciju o nezavisnosti. Kosovo je do današnjeg priznalo 91 država, a posebno je važan korak značilo mišljenje Haškog međunarodnog suda prema kojem jednostranim izglasavanjem nezavisnosti Kosova ne dolazi do kršenja međunarodnog prava. Srbija do današnjeg dana ne priznaje nezavisnost Kosova.

U smislu etničke strukture odnos između Srba i Albanaca tokom vekova se promenio: danas republika broji 2,8 miliona stanovnika od toga broj stanovnika srpske nacionalnosti iznosi samo 80-100 hiljada stanovnika. Sve to znači da je Kosovo postalo skoro etnički čisto područje sa pretežno albanskim stanovništvom. Etnička raspodela na Kosovu izgleda ovako: Albanci 90- 92%, Srbi 5-6%, ostali 3-4% (Bosanci, Gorani, Turci, odnosno tri romske etničke grupe: Romi, Egipćani, Aškali).

Usled useljavanja Albanaca, iseljavanja ostalih naroda, odnosno visokog stepena nataliteta ravnomerno raste broj Albanaca u republici. Veliki deo stanovništva je za vreme rata izbeglo, međutim većina Albanaca se brzo vratila kućama. Kao posledica konflikta oko 200 hiljada nealbanskog stanovništva (prvenstveno Srba i Roma) bilo je prisiljeno da napusti teritoriju republike kako bi pobjegli od sve jačeg talasa nasilja.

Odlukom br. 1244. Saveta bezbednosti UN-a (juni 1999. godine) određena su osnovna načela funkcionisanja protektorata. Albanci, naravno, traže samostalnost, što je za Srbiju a

priori neprihvatljivo. Prema zvaničnim dokumentima, Kosovo je višenacionalna sredina koju kontrolišu vojnici KFOR-a.

Odluka propisuje dva važna zadatka: borbu protiv organizovanog kriminala, stvaranje, odnosno formiranje pravne države. Kao što smo naveli, većinsko albansko stanovništvo prihvata isključivo nezavisnost, što je pak sa srpske strane neprihvatljivo. U proteklih šest godina bilo je govora o nekoliko pokušaja rešavanja ove problematike ali – kao što je poznato – predlagači su samo gubili vreme. Jedan deo evropskih država prihvatio bi predlog koji se odnosi na nezavisnost ili barem neko rešenje prema kojem bi se formiralo nešto što je „manje nego nezavisnost ali više od autonomije” ali ova je ideja redovno doživljavala neuspeh između ostalog zbog stalnog nasilja. Srpska enklava u regiji – koja je na Kosovu ranije brojala oko 40 hiljada pripadnika, danas jedva dostiže 1% - znači KFOR se trudi za otvaranje srpske enklave. Severno od Kosova Srbi predstavljaju uglavnom homogenu celinu, dok na jugu formiraju nekoliko manjih enklava. 2005. godine na području Kosova živelo je ukupno 120 hiljada Srba, od toga 40 hiljada na severu i 80 hiljada na jugu.

U srpskim enklavama platežno sredstvo je dinar, a ne euro. Na pojedinim teritorijama (npr. Lipljan) albanski separatisti vrše etničko čišćenje, hara nasilje, na drugim mestima situacija je relativno mirna. Konflikti između Srba i Albanaca, odnosno mere srpskih organa u vezi toga ne pokazuju jedinstvenu sliku. U političkom životu u regiji ključnu ulogu ima Srpska pravoslavna crkva koja se deklarise kao „vođa nacije” i istovremeno optužuje zapadne države jer one ne prihvataju institucionalnost kosovske pravoslavne crkve.

Vlada je odgovorna prema misiji UNMIK-a. Na osnovu kumanovskog sporazuma i rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN-a, čime je završen rat na Kosovu mir i bezbednost obezbeđuju snage KFOR-a (Kosovo Force). UNMIK je već formirao pod svojim nadzorom legislativna i izvršna tela, privremenu vladu i državni ured. Održavanje javne bezbednosti, upravljanje zakonodavstvom i spoljnih poslova funkcioniše pod kontrolom UNMIK-a. Kosovski parlament formiran je u novembru 2001. godine odnosno 2004. godine.

Ibrahim Rugova je u martu 2002. godine izabran za predsednika parlamenta, predsednika Vlade i gradonačelnika Prištine.

Zakonodavno telo je uz saglasnost UNMIK-a uvelo ustavni sistem, carinski zakon, odnosno dva kaznena zakonika. UNMIK je pustio u opticaj putne isprave koji se mogu koristiti umesto pasoša u državama koje su prihvatile. Uveli su lične identifikacione kartice i auto vinjete, koje važe samo na mestima gde se prihvataju. Ustav koji je kosovski parlament prihvatio pojačao je načelo da u parlamentu budu zastupljene sve manjine. Od 120 mesta deset je zadržano za članove Srpske, a 10 za nealbanske zajednice, dok se preostalih 100 mesta dele putem neposrednih izbora.

4. Stanje nakon izglasavanja nezavisnosti

Rezultati razdoblja nakon izglasavanja nezavisnosti su različiti. Imajući u vidu institucionalnu sferu izgradnje države, ustavni poredak, izgradnja samoupravnih jedinica, zakoni itd. na

Kosovu između ostalog funkcionišu prihvatljivo. Najveći problem predstavlja ekonomska nerazvijenost, korupcija i način tretmana manjina. Na mestima koja su pretežno naseljena Srbima još uvek funkcionišu paralelne strukture koje značajno utiču na svako područje života i razvoja.

U nestabilnom odnosu Srbije i Kosova napravljen je veliki napredak kada je **8. marta 2011. godine započet neposredan dijalog što se još nije dogodilo od izglasavanja nezavisnosti**. Evropska unija je imala posredničku ulogu tokom procesa. Bez obzira na učinjeni napredak situacija na severnom području ostala je nerešena. Stanovnici srpske nacionalnosti u severnom delu Kosova ne prihvataju albanske vlasti u Prištini i bore se protiv proširenja njihove vlasti na severnom delu Kosova.

Na severnom delu Kosova 25. jula 2011. godine došlo je do eskalacije krize kada su specijalne jedinice Kosovske policije pokušale zauzeti dva granična prelaza prema Srbiji koje su do sada kontrolisale mirovne snage NATO-a.

Na konvoj, koji se kretao prema graničnom prelazu, srpske oružane snage otvorile su vatru usled čega je poginuo jedan, a ranjeno šest policajaca. Posle dva dana srpski mladići su napali jedan granični prelaz i zapalili ga.

Zbog konflikta Srbija je zatražila sazivanje sednice Saveta bezbednosti UN-a do čega nije došlo zbog protivljenja SAD-a i Velike Britanije.

Kriza se smirila 12. avgusta kada je nadzor nad graničnim prelazom ponovo vraćen u ruke stanovnika srpske nacionalnosti, ali je došlo do eskalacije krize 16. septembra kada su kosovske vlasti najavile da žele uvesti carinsku kontrolu na kriznom području. Krajem 2011. godine izgrađene su barikade za sprečavanje kretanja KFOR-a i albanske policije. Tadašnji srpski predsednik, Boris Tadić, pozvao je srpsko stanovništvo na severu Kosova da otklone barikade, koje su po njemu samo dovele u opasnost mogućnost mirnog rešavanja sukoba, istovremeno je pozvao KFOR da ne pokušava otkloniti barikade nego da započne pregovore sa predstavnicima srpskih jedinica lokalne samouprave.

Na severnom delu Kosova došlo je do novih sukoba u januaru 2012. godine, ovom prilikom između pripadnika albanske nacionalističke organizacije Kosova i pripadnika specijalnih jedinica Kosovske policije.

Organizacij pod nazivom „Pokret samoopredeljenja” organizovao je masovnu demonstraciju na graničnom prelazu Merdare kako bi sprečili prelazak preko granice robom natovarenih kamiona iz Srbije. Policijske jedinice su postavile kordon oko graničnog prelaza zbog demonstranata, dok su oni šipkama i kamenicama napadali policijske snage.

Napetu situaciju još više je pogoršala činjenica da su u Srbiji 6. maja 2012. godine održani predsednički, parlamentarni i lokani izbori, gde je za vreme kampanje Kosovo dobilo svoju ulogu. Srbija nije priznala nezavisnost Kosova ali je želela da održi izbore i na njenoj teritoriji. Pripadnici srpske nacionalnosti hteli su da učestvuju na izborima koristeći svoja prava kao srpski državljani. Naravno, Priština je ovakve namere Srba odmah tretirala kao kršenje suvereniteta i oštro je odgovorila.

Ban Ki Mun je u dokumentu, koji je 4. maja predao Savetu bezbednosti, saopštio da je u februaru i martu počinjeno više krivičnih dela protiv pripadnika manjina na Kosovu nego godinu dana ranije. Generalni sekretar je skrenuo pažnju da je otežan povratak raseljenih lica i da su u protekla tri meseca u svoje domove vratilo samo 136 osoba, što je za 48% manje nego u istom razdoblju protekle godine. Prema izveštaju generalnog sekretara rukovodstvo u

Prištini još uvek pruža ozbiljan otpor zaštiti kulturne i religijske baštine kosovskih Srba i ne poštuje preuzete obaveze na ovom području. Situacija je mnogo gora od onoga što je generalni sekretar UN-a opisao, rekao je našem listu vojni oficir koji je služio u međunarodnim jedinicama, koji su nedavno boravili na Kosovu. Oseća se napetost na Kosovu, gde su se Srbi pripremali na izbore koji su se održali 6. maja, dok su Albanci, ako bi to bilo potrebno, bili spremni oružanim akcijama to sprečiti.

Srpske državljane, koji žive na tom području, drži u neizvesnosti navodna pojava nepoznate albanske paravojne formacije koja u danima pre izbora demonstrira svoju snagu u blizini opština gde su naseljeni Srbi. Na žalost, pojam naoružanog civila je svima dobro poznat i na obe strane otvara stare rane. Srpske paravojne formacije pod vodstvom kapetana Arkana su u zadnjih nekoliko desetina godina izvršile nekoliko etnički motivisanih ubistava po celom Kosovu, dok je sa albanske strane UCK paravojna formacija izgrađena na jakoj kriminalnoj bazi čiji članovi mrze i proganjaju Srbe – smatraju stručnjaci. Između Kosova i Srbije za sada postoje samo verbalni sukobi. Beograd govori o provokacijama i kršenju prava i ove dve države su se već spremile i na oružane sukobe. Na kraju je, međutim Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) preuzela organizaciju srpskih izbora na teritoriji Kosova koji je rezultirao pobedom nacionalista. Na inicijativu i međunarodni pritisak odustali su od organizacije lokalnih izbora. KFOR, koji je u svojoj komunikaciji stalno naglašavao mir, plašeci se dodatnih eskalacija, vojno se pojačavao. Nemačka je u okviru NATO snaga angažovala 550, dok Austrija 130 vojnika na teritoriji mlade balkanske države, gde se u sklopu međunarodnih snaga danas nalazi oko 5800 naoružanih vojnika.

5. Odnos Mađarske i Kosova

Mađarska je bila među prvim državama koje su priznale nezavisnost Kosova. Nakon priznavanja formirani su diplomatski odnosi sa Kosovom. U leto 2008. godine osnovana je ambasada u Prištini i do oktobra 2009. godine i Kosovo je otvorilo ambasadu u Budimpešti. Mađarsko konzularno predstavništvo je počelo da funkcioniše u martu 2009. godine.

Predstavništvo obavlja posao izdavanja vize i na ovom planu smo među prvima, pošto se većina evropskih država suzdržava od početka izdavanja viza. Godišnje treba računati sa

1500-2000 zahteva za vizu, međutim u ovom slučaju zbog ograničenja u priznavanju, odnosno zbog ekonomske krize koja hara po celoj Evropi, ne možemo govoriti o normalnom funkcionisanju. Stopa nezaposlenosti se kreće oko 50 % i to motiviše stanovnike Kosova da krenu bilo kuda, gde mogu da nađu posao i mogu da prežive. Većina njih ne želi da oстане u Mađarskoj. Problemi sa jezikom ih sprečava u ostanku. Odbijeno je 85% zahteva za turističkom vizom i nije bio dozvoljen ulazak preko Šengenske granice onima koji nisu ispunjavali uslove boravka. Stanovnici Kosova koji žele da žive i rade u Mađarskoj su uglavnom pekari. Otvorili su ili otvaraju pekare po celoj državi i na taj način dokazuju cilj boravka. 60% osoba sa ovakvim zahtevima dobiju vizu odnosno dozvolu za boravak.

Događa se, da preduzeće koje ih poziva postoji samo na papiru. Ovakve situacije se vrlo brzo mogu prepoznati. Ogromna je količina lažnih dokumenata. U slučaju odbijanja zahteva za vizom kod drugih država članica ispiraju pečat odbijanja vize iz pasoša. Pošto se lako može prepoznati falsifikovanje, počeli su da gube svoje pasoše. Jedan deo državljana Kosova ima svoje pasoše.

Pored svojih kosovskih pasoša mogu da imaju i novi srpski pasoš, koji im se izdaje u Beogradu. Do juna 2010. godine važe još i dokumenti UNMIK-a i kontinuirano menjaju stare pasoše na nove kosovske pasoše. **Jedan deo izvoda iz matične knjige rođenih uništeno je u ratu. Zbog toga, odnosno zbog Albansko-Srpskog prepisivanja imena postoji mogućnost da neko sebi obezbedi novi identitet.**

Kao rezultat toga, lica mogu da imaju nekoliko identiteta (imena) i koriste papire koje im više odgovaraju. Na žalost, u konzularno-informativnom sistemu mogu da se vide samo podaci lica koja se nalaze na SIS listi zabrana.

Još nije u funkciji sistem za identifikaciju koji bi omogućio da se učitavanjem pasoša mogu pratiti podaci određenih osoba. Olakšavajuća je okolnost da od onih koji u Mađarsku ulaze sa vizama jako je mali broj onih koji će zatražiti azil. Oni u Mađarsku pristižu uglavnom legalno. Turističke agencije za 1200 evra garantuju mađarske vize. Porodice uzimaju hipotekarni kredit da bi dobili dozvolu za ulazak u zemlju. Posle toga im se odbijaju zahtevi za vizu jer konzulat, naravno, ne saraduje sa prevarantskim „turističkim agencijama”.

Jedan deo iseljenika se vraća na Kosovo. Struktura porodica je takva da dva najstarija sina treba da idu u inostranstvo i od svoje zarade treba da podržavaju preostale članove porodice koji su kod kuće. Ostali dugoročno ne napuštaju državu. Podaci onih koji su zatražili vizu ubacuju se u bazu podataka kako bi se dugoročno mogle pratiti malverzacije. Odbijanje zahteva za vizu ne mora da se obrazloži. Jedan od razloga odbijanja je nedostatak potrebnih potvrda, a drugi je nedostatak materijalnog pokrića. Ukoliko konzul ne može da odluči koji je stvarni cilj putovanja, u najgorem slučaju će reći da iznos nije dovoljan za pokrivanje troškova boravka koji je u drugom slučaju bio odgovarajući. Razlog odbijanja se prezentuje licu koji predaje zahtev i evidentira se u bazu podataka. Evidentira se i to na način, da u slučaju odbijanja zahteva, novi zahtev može predati samo posle godinu dana. U februaru lokalno stanovništvo je održalo referendum u četiri srpske opštine na severu Kosova gde su učesnici trebali da odgovore da li prihvataju institucije Republike Kosovo. Bez obzira na činjenicu da referendum nisu podržali ni Kosovo, ni UN, ni Beograd, tako nije obavezujući ni za jednu stranu, procenat izlaska na referendum bio je visok i 99% odgovora je bilo negativan. KFOR je u maju ponovo počeo sa otklanjanjem barikada.

Za vreme otklanjanja, 1. juna došlo je do sukoba sa lokalnim srpskim stanovništvom pored sela Rudare. U sukobu su ozleđena dva nemačka vojnika i četiri-pet stanovnika srpske nacionalnosti.

6. Iseljavanje sa Kosova

Stopa iseljavanja sa Kosova je visoka, a razlozi za iseljavanje su različiti.

U godinama pre rata 1998/99. godine stanovnici Kosova, pogotovo Albanci i članovi drugih etničkih zajednica, prvenstveno iz političkih razloga (pogotovo u 90-im godinama) i zbog ekonomskih i socijalnih razloga su napuštali državu. Za vreme zadnjeg rata stotine hiljada lica je bilo prisiljeno napustiti Kosovo koji su utočište prvo nalazili u Albaniji i Makedoniji.

Većina njih se vratilo posle određenog vremena. Mnogi su našli utočište u zapadnoevropskim državama, uključujući pripadnike bosanske, RAE i goranske zajednice. U 90-im godinama većina lica koja su napustila Kosovo dobila su status izbeglica odnosno imali su posebnu zaštitu. Oni koji nisu dobili status, odnosno isteklo im je ili oduzeta zaštita prisiljeni su napustiti državu koja ih je primila. Njihov povratak se vrši samostalno ili prisilom.

Većina lica sa Kosova nema rešen status u inostranstvu ili su im odbili zahtev za azilom ili iz nekog drugog razloga nemaju rešen status.

I pre rata 1999. godine su postojale repatrijacije na Kosovu ali se broj repatrijacije povećao posle rata i ovaj trend se nastavio do današnjeg dana.

II. Ekonomska situacija na Kosovu

Prema zvaničnim podacima stopa nezaposlenosti na Kosovu iznosi više od 40%. Ova stopa je veća nego u drugim državama u regiji i znatno je veći od evropskog proseka. Ove podatke treba uzeti sa zadržkom pošto – u kontekstu značajne informalne ekonomije – pokazuju manje vrednosti od stvarne situacije. Nezaposlenost je učestalija u krugu žena i u značajnoj meri dotiče mlade. Godišnje na tržište rada ulazi oko 30 000 mladih. Pored trenutnog ekonomskog rasta, nemoguće je držati ovaj odnos.

Velik problem predstavlja siromaštvo: oko 20% stanovništva živi za dnevno manje od 1 eura. Ekonomija i dalje u velikoj meri zavisi od finansijskih donacija i pomoći. Na ekonomiju Kosova negativno utiče nesigurna situacija, raskinuti ekonomski odnosi i nedovoljne investicije u infrastrukturu. Zahvaljujući situaciji koja zahteva hitnu intervenciju i poslovima rekonstrukcije vođene od strane stranih država u prvim godinama posle 2000. godine ekonomski rast je bio dvocifren.

Zbog izrazito velikog trgovinskog deficita i nedostatka direktnih stranih ulaganja, ovaj rast nije bio održiv. Od 2007. godine neto vrednost direktnih stranih ulaganja smanjio se sa 19% GDP-a na 7,1% GDP-a. Značajne su informalne grane, naplata poreza je slaba.

Zbog ograničene međunarodne integracije Kosova, globalna finansijska i ekonomska kriza je samo blago uticala na ekonomiju, negativni uticaji su se mogli osetiti na bankovnim doznakama, u izvozu i smanjenju direktnih stranih ulaganja.

Ekonomija Kosova se uglavnom osniva na uslužnoj grani (68%) dok su ostala područja relativno manje pristupačna – npr. industrija 20%, poljoprivreda 12%. Većina stanovnika Kosova živi izvan gradova. Poljoprivredne aktivnosti su rasparčane, čime se formiraju uglavnom manje efikasne privrede koje proizvode za svoje potrebe. Ova situacija

onemogućava razvijanje jakog i reprezentativnog civilnog društva, koji se aktivno bavi pitanjima poljoprivrede i ruralnog razvoja.

1. Korupcija

Korupcija je i dalje prisutna i značajno utiče na izgled ekonomskog napretka države. U indeksu korupcije Transparency International-a (Corruption Perceptions Index) Kosovo, kao jedna od država sa najproširenijom korupcijom, nalazi na 110. mestu.

Vlada nema nacionalnu strategiju za ekonomski razvoj, koju bi trebalo izraditi u okviru konsultacije sa socijalnim partnerima i drugim učesnicima civilnog društva.

2. Borba protiv korupcije

Iako su pravni okviri već 2011. uglavnom formirani, pojedini ključni elementi zakonodavstva su još u pripremi i njihovo prihvatanje se očekuje u bližoj budućnosti. Pored finaliziranja prvenstvenog zakonodavstva naglasak se premešta na prihvatanje izvršnih odredaba i efikasno ostvarenje antikorupcionih politika. Na osnovu ocene ranije strategije 11. januara 2012. godine prihvaćena je nova antikorupciona strategija i akcioni plan za 2012-2016. Izvršenje osnovnih zakona na području borbe protiv korupcije i dalje vrši Agencija za borbu protiv korupcije (Anti Corruption Agency - ACA), Carina, policija i Ministarstvo pravosuđa usavršili su svoje interne organizacije i postupke na području borbe protiv korupcije. Novi zakon o javnoj nabavci stupio je na snagu 5. oktobra, nakon toga prihvaćen je veći deo sekundarnog zakonodavstva. Odbor za regulisanje javnih nabavki (PPRC) nastavio je jačati institucionalne kapacitete. Koordinacija horizontalnih institucija i nadalje predstavlja izazov učesnicima, pogotovo između ACA, policije, tužilaštva i sudova. Potpisano je nekoliko sporazuma o saradnji, a praktične prednosti i rezultati se još očekuju. Institucije bi trebale što više iskoristiti postojeće mehanizme protiv korupcije pre stvaranja novih struktura.

Propisani koraci od strane Dijaloga stabilizacionog procesa pridruživanja istina, sloboda i bezbednost

- a) prihvatanje zakona o konfiskaciji bespravno prisvojenih predmeta od vrednosti u skladu sa EU legislativom (jun 2012.);
- b) prihvatanje izmena zakona br. 03/L-191 o kaznenopravnim sankcijama (septembar 2012.);
- c) izmena zakonika br. 2003/26 o kaznenim postupcima (septembar 2012.);
- d) prihvatanje mera za izvršenje antikoruptivne strategije i akcionog plana za 2012-2016, prva kontrola predviđena je za dve godine;

- e) kompletno izvršenje izmene zakona o finansiranju političkih stranaka;
- f) mere za poboljšanje institucionalne – pogotovo horizontalne – saradnje i razmene informacija;
- g) ACA treba da analizuje i objavi podatke koje se odnose na antikorupcione poslove u interesu podizanja svesti u javnosti i borbe protiv začetnih razloga ove pojave;
- h) Korekcionni servisi Kosova (Correctional Service of Kosovo) treba da prihvate A1 na području borbe protiv korupcije;
- i) PPRC treba da prihvati preostalih 14 sekundarnih zakona (mart 2012.);
- j) Organizacija specijalnih obuka za tužioce koji se bave borbom protiv korupcije.

3. Borba protiv organizovanog kriminala

Kosovo je jedan od glavnih evropskih prometnica trgovinom droge. U ovoj delatnosti albanska mafija saraduje sa srpskom – bez obzira koliko to zvuči čudno. Albanska mafija se organizuje se porodičnoj bazi, formiraju se klanovi. Objašnjenje daju teške okolnosti, naime unutar porodice sigurnija je povezanost sa članovima mafije.

Na području borbe protiv organizovanog kriminala potrebno je završiti izradu pravnog i strateškog okvira; potrebno je izmeniti nekoliko zakona u skladu sa legislativom EU, tako zakon o tretiranju konfiskovane ili oduzete imovine, zakon o pranju novca i prevenciji finansiranja terorizma; pored toga većina strategija je pred donošenjem i one se trebaju usvojiti 2012. godine. Znatno se poboljšao kapacitet organa za borbu protiv kriminalaca, prema planu formiraće se Akciona grupa protiv organizovanog kriminala u okviru Specijalne kancelarije tužilaštva, koja će se spojiti sa već postojećom anti korupcionom akcionom

grupom. Daljnje jačanje i razvoj saradnje i sinhronizacije organa koji se bore protiv kriminala ostaje izazov radi poboljšanja podataka o raskrinkavanju kriminalnih grupacija, uključujući i konfiskaciju bespravno stečene imovine. U tom smislu Specijalna kancelarija tužilaštva nema odgovarajuću instituciju na sudovima koji se bave slučajevima organizovanog kriminala. Borba protiv pranja novca predstavlja dodatni izazov koji se mora zabraniti i u kaznenom zakoniku.

III. Pravna država

Kako smo saznali od Dr. Hajnalke Karpati EULEX sudkinje i dr. Judit Tatrai Judit tužiteljice,

u interesu jačanja svesti o pravnoj državi formirala se policijsko-pravosudna misija EU (EULEX), čiji je zadatak jačanje i podrška vladavini prava. U misiji, osim Kipra, učestvuju sve članice Evropske unije, odnosno Hrvatska, Turska, Švajcarska, Norveška, Kanada i SAD. Organizacija koja broji približno 3000 zaposlenih (1700 međunarodnih i 1250 lokalnih saradnika) pored Brisela predstavlja najveću evropsku „instituciju”.

S jedne strane daje savete i pomaže rad lokalne policije i pravosudnih organa odnosno kontroliše njihovu delatnost

(„mentor, monitor, advise”), s druge strane u pojedinim značajnim poslovima samostalno postupa, tako u predmetima ratnih zločina, odnosno u pojedinim slučajevima korupcije. EULEX je sa svojim radom počeo u februaru 2008. godine, prema statusu je neutralna institucija, fokusirajući isključivo na tehnička pitanja.

Bez obzira na činjenicu da misija od momenta potpisivanja sopstvenog sporazuma ima mogućnost saradnje sa srpskim organima vlasti i Srbija prihvata njegovo funkcionisanje neutralan status otežava svakodnevno poslovanje i obavljanja zadataka EULEX-a.

Bez obzira na potpisani sporazum sa Srbijom prisustvo EULEX-a na severnom delu je više simbolično, dok na jugu saradnici organizacije često rastežu granice neutralnog statusa. Postupci protiv ratnih zločinaca albanske nacionalnosti načeli su sliku i verodostojnost EULEX-a, organizacija svoj posao obavlja u otežanim okolnostima.

Broj mađarskih stručnjaka (sudije, tužioci, administrativni stručnjaci, policajci, carinici i stručnjaci kazneno-izvršnih organa) iznosi 58.

Zadatak EULEX-a je neposredno pravosuđe i tužilaštvo, odnosno razmatranje predmeta. Osnovno načelo misije da većinu posla ne izvršava misija, nego lokalni organi čiji rad pomaže misija. Zato je jasno određeno koje zadatke direktno obavlja misija i koji su zadaci koje treba ostaviti lokalnim sudijama i tužiocima.

Sudije EULEX-a počele su da rade na pet različitih lokalnih sudova. Primenjuju kosovsko nacionalno pravo, koje je prihvatio kosovski parlament. EULEX sudije i tužiocima razmatraju samo predmete u vezi ratnih zločina, organizovanog kriminala i pranje novca, dok u građanskim parnicama EULEX sudije vode rasprave samo u slučaju kada se radi o međunacionalnim pitanjima. U decembru 2009. godine počela je sa radom agencija tužilaštva koja obavlja istražne i tužbene poslove u predmetima u nadležnosti EULEX-a.

Zadatak sudske jedinice, osim pravosudne delatnosti i pomoći, je i pomaganje u radu lokalnog zakonodavstva. Poseban blok pri EULEX-u pomaže proces formiranja zakonodavstva, stručnjaci EULEX-a su odgovorni za funkcionisanje međunarodnih pravnih odnosa i poseban tim stručnjaka radi na identifikaciji poginulih lica u ratovima.

Treći zadatak sudskog bloka je pomoć u uspostavljanju lokalne samouprave i kontrola njenog rada.

EULEX sudije ne primenjuju međunarodno pravo, nego lokalno pravo, što je pravi izazov za sudije koji dolaze iz različitih država.

Cilj je postizanje vladavine prava, „rule of law“-a u tesnoj saradnji sa lokalnim kolegama. Pitanje primene prava je najosetljivije pitanje, u interpretaciji prava treba postići sporazum sa lokalnim sudijama.

Prvi međunarodni sudija smešten je u Mitrovici postavljanjem u savet lokalnih sudija. Njega su međutim redovno nadglasali lokalne sudije. Tako se rodila ideja da se izvrši delegacija dvojice međunarodnih sudaca, koji se u trojnom savetu savetuju sa jednim lokalnim sudijom. S ovakvim rasporedom sudaca počeli su donositi odluke u vezi teških međunarodnih krivičnih dela. Na ovakav način je nekoliko sudaca – među njima i Mađara – stiglo 2001. godine na Kosovo. 2003. godine uz posredovanje međunarodnih sudija počelo je sa stvaranjem kaznenog zakona Kosova. Novi zakon o pravnim postupcima mešovina je anglosaksonskog i kontinentalnog sistema. Dodatni nedostatak je da se optuženi saslušava samo nakon

obavljenog dokaznog postupka. Ročište se vodi dvostrukim prevodenjem i zbog toga je postupak malo otežan.

Na severnom delu Kosova, gde prevladava srpsko stanovništvo, EULEX smatraju pro-albanskom organizacijom i zbog toga ga se plaše. U delu Kosova sa većinskim albanskim stanovništvom Albanci se boje EULEX-a smatrajući da podržavaju srpsko stanovništvo. To otežava prihvatanje međunarodnih sudaca. U Mitrovici je problem to što lokalne sudije srpske nacionalnosti plaća srpska država i na taj način njihova plata je trostruko veća.

Srbi ne prihvataju pečat „Republike Kosovo ” i ne izvršavaju rešenja sa ovakvim pečatima. Ljudi misle da pravosuđe ne postoji. Bez obzira na činjenicu da više nije važeći, u sudskim rešenjima se još uvek pozivaju na pokrajinski kazneni zakon Kosova, jer je to jedini zakon koji je rođen pod upravom UN-a koji Srbi prihvataju. Jezik vođenja postupka je engleski, a sva pravna dokumentacija se prevodi na engleski jezik.

Lokalni sudija može da bude osoba koja na odgovarajući način popuni stručni test. Lokalno ministarstvo imenuje sudije ali u slučaju sudija u Mitrovici vode se pregovori sa srpskom vladom da imenovanje vrši EULEX.

Međunarodne sudije treba da popune prijavni list i ako prema svojim podacima odgovaraju zahtevima, onda sledi razgovor. Prvo treba da održe ročište kao sudije, a ubrzo i kao predsednici saveta. Rešenja imaju sličnu formu kao u Mađarskoj, s tim da kod EULEX-a i činjenično stanje se stavlja u deo gde se nalaze odredbe.

1. Reforma pravosudnog sistema

Na području reforme pravosudnog sistema postignut je značajan napredak na polju prihvatanja osnovnih zakona ali i dalje treba obratiti pažnju na prihvatanje i efikasno sprovođenje izvršnih odredaba.

Novi zakon o sudovima značajno menja pravosudni sistem; u tom smislu Pravosudni Savet Kosova formirao je radnu grupu koja je izradila detaljni akcioni plan za sprovođenje ovog zakona.

Sudije imenuje Predsednik Kosova na osnovu predloga Sudačkog tela Kosova (STK). (Ustav Republike Kosovo, član 84. stav 16.).

Kada Predsednik republike imenuje sudiju, nema potrebe za obrazloženjem, međutim ukoliko odbije predlog (potencijalnog sudiju) i na taj način nema imenovanja, tako predsednik ima 60 dana na raspolaganju da pismeno obrazloži svoju odluku (stav 2, člana 18. Zakona o Pravosudnim (sudačkim) telima Kosova). STK (PTK) takođe ima obavezu da obrazloži zašto je imenovao određenu osobu za poziciju. Predsednik Republike i Sudačko telo Kosova je nezavisno od Vlade: Sudačko (Pravosudno) telo Kosova ima 13 članova od čega Pravosudno telo bira 5 sudija, dok Kosovski Parlament 8.

Zakon o STK propisuje uslove premeštanja sudija i to na sledeći način: u izuzetnim slučajevima može da se izvrši premeštaj – najviše na 30 dana – prema odluci predsednika STK. Premeštanje (izmeštanje) na šest (6) meseci – u smislu odluke STK i na osnovu preporuke predsednika suda. Konačno premeštanje – uz zajedničku odluku i zahtev sudije i STK.

Udruženje sudaca Kosova predstavlja organ koji ne funkcioniše pod okriljem vlade i koji okuplja sudije koje su aktivne. Pravi cilj ove organizacije je pomaganje, jačanje pravnih

osnova strukture sudova koji će omogućiti nezavisnost sudova, odnosno obavljajući zaštitu prava sudaca.

U Republici Kosovo sadašnja konstelacija pravosuđa izgleda ovako: Vrhovni sud Kosova, Okružni sudovi, Opštinski sudovi odnosno manje jedinice – rukovodioci sudova, predsednici sudova.

Predsednika Vrhovnog suda Republike Kosovo imenuje Predsednik, a ostale predsednike sudova Sudsko (Pravosudno) telo Kosova stav 4, član 103. Ustava Republike Kosovo odnosno stav 1.7 člana 22. Zakona o Sudskim telima Kosova).

Sudija Suda glavnog grada Kosova je u 2011. godini imao u proseku 115 slučajeva, sudije na ostalim sudovima znatno su manje opterećeni, 2011. godine prosek je bio 21 slučaj što je 5,4 slučajeva manje u odnosu na prethodnu godinu.

Smanjenje zaostatka u nerešenim slučajevima i dale predstavlja izazov, pogotovo na lokalnim sudovima. Obezbeđenje finansijskih sredstava za normalan rad sudova, transformacija prekršajnih sudova i reorganizacija tužilačkih institucija i dalje predstavlja problem. U tom pogledu predavanje akata opštih tužilaštava okružnim tužilaštvima i dalje predstavlja specijalni zadatak. Istražni postupak koji prethodi zapošljavanju potrebno je finalizirati, pogotovo prilikom popunjavanja slobodnih mesta koja su na raspolaganju nacionalnim manjinama. Potrebno je organizovati dodatne programe obuke za sudije, tužioce odnosno i za osoblje.

Posebnu pažnju treba posvetiti edukaciji sudija na području rizničnog poslovanja. Potrebno je obezbediti nezavisnost sudova; u tom smislu treba pozdraviti inicijativu da imenovanje sudaca obavljaju članovi odbora sudija.

2. EULEX policija

EULEX policija broji 1400 članova.

Osnovni je cilj da kosovska policija, tužilaštvo i sudovi budu sposobni samostalno preuzeti borbu protiv organizovanog kriminala. Za vreme funkcionisanja EULEX-a kosovska policija je puno napredovala. Oni su najprihvaćeniji organ u državi. Stanovništvo ima više poverenja u policiju, nego u tužioce.

Cilj EU-a u vezi policije je **održivost** (finansijska, stručna i strukturna), **az** **transparentnost** (transparentnost što se tiče sredstava), **višenacionalnost** (vratilo se 300 srpskih policajaca, u toku je njihova integracija u poručnički lanac), primena najboljih međunarodnih standarda, odnosno eliminacija političkih intervencija u radu policije.

Rukovodstvo u Briselu svakih šest meseci kontroliše postignute rezultate. Glavna uprava ne kontroliše specijalne slučajeve nego u elektronskom kontrolnom sistemu kontinuirano odgovara na opšta kontrolna pitanja u vezi situacije na Kosovu. Ovaj sistem kontrole izuzetno je pogodan za institucionalni razvoj. Pod glavnu upravu spadaju zaštita javnog reda, zločini, administracija, granična služba i interni blok.

3. Trenutna situacija i uloga civilnih organizacija

Prema procenama broj sindikalnih članova iznosi oko 60 000. U javnoj sferi su sindikati jako popularni: 90% službenika je član sindikata. Sada, kada zakon omogućuje stvaranje sindikata i u privatnom sektoru, formiranje sindikata na nivou kompanija u narednom će periodu predstavljati najvažniji zadatak sindikata. Prema istraživanjima 5,09% stanovništva se izjasnilo da je član nekog sindikata.

U decembru 2010 godine stupio je na snagu **Zakon o radu Kosova** za koji su smatrali da je jedan od najvažnijih zakona do sada. (4) O nacrtu zakona obavljeno je nekoliko konsultacija pogotovo sa udruženjima poslodavaca i sindikata ali su u razgovore uključili odgovarajuće stručne odbore u parlamentu i civilna društva. Zakon je jednoglasno prihvaćen na zadnjem plenarnom zasedanju, zadnjeg dana trećeg razdoblja za donošenje zakona bez obzira na činjenicu da se vlada u nekoliko navrata usprotivila zbog visokih tereta u budžetu. Sindikati su upozoravali da će bojkotovati izbore ukoliko se zakon ne prihvati.

Evropska komisija je u decembru 2011. godine – bez opterećenja država članica vezano za statusom države – pokušavala da se dogovori o učestvovanju Kosova u programima unije. U tom smislu i Evropska komisija i kosovska vlada treba da obezbedi učestvovanje civilnog društva u planiranju i izvršenju konkretnih projekata.

Problemi vezano za međunarodno priznanje Kosova neposredno utiču na međunarodne odnose civilnih društava Kosova. Većina međunarodnih i mreža unije ne prihvata članove iz Kosova. Bez obzira na prepreke, civilna društva Kosova učestvuju na nekoliko regionalnih i evropskih platformi, forumima i na međunarodnom planu su transparentnije prisutna nego bilo koja druga grana države. Potrebno je pomoći u učestvovanju kosovskih civilnih društava u regionalnim programima.

Ustav iz 2008. godine brani slobodu govora i medija, osim govor mržnje i izražavanje netrpeljivosti između etničkih zajednica. Civilna društva smatraju da mogu slobodno izražavati kritike na račun Vlade, samo je nekoliko civilnih društava prijavilo neopravdana ograničenja ili napade od strane lokalne ili državne uprave. Prema određenim izveštajima događa se da se mediji koji su bliski Vladi koriste protiv osoba i civilnih inicijativa koje kritikuju Vladu. Zbog straha od odmazde retko se susrećemo sa reportažama koje verno prikazuju istinu, bez obzira što je na Kosovu na raspolaganju nekoliko štampanih i elektronskih medijskih proizvoda. Mediji su finansijski zavisni od Vladinih oglasa i na taj način je upitna nezavisnost urednika.

IV. Situacija manjina na Kosovu

1. Situacija RAE manjina

Nakon povratka pripadnika romskih, askali i egipatskih zajednica na Kosovo bili su prisiljeni da se suoče sa diskriminacijom na polju prosvete, socijalne zaštite, zdravstvenih usluga i stanovanja. Bezbednost ovih manjina ni dalje nije zagarantovana i akcije etničke prirode sprovode se bez ikakvih posledica.

Članovi etničke zajednice Roma, Aškali i Egipćana i dalje se suočavaju sa diskriminacijom.

2. Pravo na edukaciju i korišćenje maternjeg jezika

U slučaju porodica povratnika edukacija je od velikog značaja.

Iako je srpski i albanski jezik „ravnopravan” na Kosovu zbog paralelnih prosvetnih sistema srpska manjina uglavnom izostaje iz političkog i javnog života Kosova, prava korišćenja

jezika uglavnom može da praktikuje na mestima gde predstavljaju većinu, jer ni većinsko albansko stanovništvo ni srpsko stanovništvo nema obavezu da nauči drugi jezik.

Na Kosovu zvanično je priznato devet manjina: srpska, turska, bosanska, romska, aškali, egipatska, goranska, crnogorska i hrvatska. Prema rezultatima popisa iz 2010. godine 92% stanovništva Kosova je albanske nacionalnosti, 5,4% stanovništva je srpske nacionalnosti, dok preostali deo stanovništva čine pripadnici ostalih osam manjina. Maternji jezik aškali i egipatskih manjina je takođe albanski.

Dok je pokrajina pripadala Jugoslaviji u smislu ustava iz 1974. godine stanovnicima je edukacija od zabavišta do univerziteta bila obezbeđena na tri jezika: srpski, albanški i turski. (Na području gde su živeli Turci turski je jezik bio i zvaničan jezik.)

Međutim od 1990. godine za vreme Miloševićevog režima srpski jezik je bio dominantan u odnosu na deo pokrajine sa većinskim albanskim stanovništvom, univerzitetska nastava odvijala se isključivo na srpskom jeziku.

Od 1999. godine albanski i srpski jezik postao je ekvivalentan i jedan i drugi je postao jezik države. Osim toga, nekoliko manjinskih jezika je regionalno priznato, npr. turski. Prava manjina, koja su zagarantovana Zakonom o upotrebi jezika iz 2006. godine i Ustav iz 2008. godine u praksi su neznatno došla do izražaja. Bez obzira na poseban status jezika manjina albanski jezik je dominantni jezik. Edukaciju na albanskom i srpskom jeziku obezbeđuju dve kompletno različite i odvojene institucije. Rad srpskih škola nadzire srpsko ministarstvo prosvete, a rad škola na albanškom i drugim jezicima pripada pod nadležnost kosovskog stručnog ministarstva.

Teoretski gledano, pripadnici svih ostalih manjina, a u praksi samo pripadnici turske i bosanske manjine, imaju obezbeđene svoje škole od zabavišta do mature (na Kosovu posluje oko 50-60 turskih i bosanskih škola).

Edukacija romskog jezika i istorije u zvaničnom nastavnom planu za sada funkcioniše samo u okviru pilot projekta. Bilo je pokušaja ali do sada nije uspela integracija srpskih škola u edukacioni sistem Kosova. Najzanimljivija je, međutim, činjenica da srpska i albanska deca –

a to se odnosi i na ostale manjine – treba da uči samo jedan zvaničan jezik u školi. Na ovakav način formiraju se dva paralelna društva koja ne mogu da komuniciraju; dvojezičnost je sve veća retkost.

Učenici koji ne pripadaju srpskoj manjini su hendikepirani u odnosu na albanske učenike, pošto za kosovsku maturu treba da se pripremaju iz udžbenika sa lošim prevodom ili iz knjiga koje su uvezene iz matične države i odstupaju od nastavnog plana. Ako uče po kosovskom sistemu ali u razredu sa maternjem jeziku ne mogu da biraju srpski jezik za učenje nedeljno dvaput kao zvaničan jezik. Mogu da biraju samo albanski ali i to ima svoje nedostatke: nema obučениh nastavnika i knjiga za odgovarajuće savladavanje jezika većine. Zbog toga, kada izađu na tržište rada ne mogu da se zaposle i prisiljeni su na emigraciju. Dva službena jezika, između ostalog – teoretski – pretpostavljaju da se zvanični dokumenti mogu izdavati na srpskom ili albanskom jeziku, službeno poslovanje može da se vrši na oba jezika, čak i na sudu. Na zahtev postoji mogućnost da se traži tumačenje na drugi službeni jezik. Ipak u primeni ima određenih praktičnih poteškoća. U svakodnevnom životu, na javnim površinama i na ulici svako može da koristi svoj maternji jezik. Ovo se ostvaruje onda kada se osoba nalazi među „svojima” gde je njegova etnička pripadnost u većini. Manjinske zajednice na Kosovu uglavnom žive u geografski odvojenim regijama i u svakodnevnom životu retko dolaze u interakciju sa pripadnicima drugih grupacija. Slika verno prikazuje razdvojenost srpskih i albanskih stanovnika u Mitrovici na levoj i desnoj strani reke Ibar.

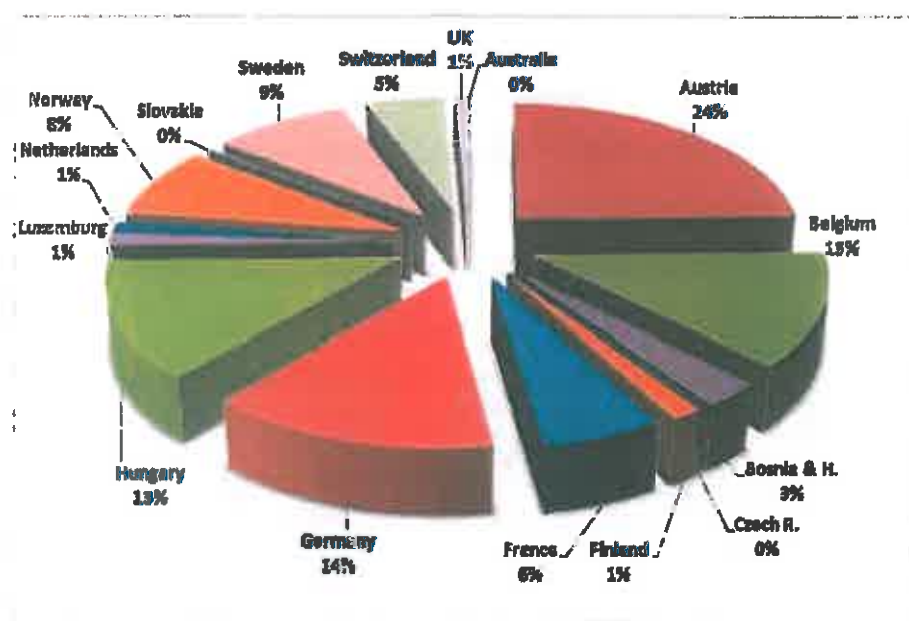

V. Povratak prema statističkim podacima - IOM i UNHCR podaci

Prema statističkim podacima godišnje se deportuje prosečno 5 hiljada osoba na Kosovo. U prethodnom razdoblju reintegracija povratnika predstavljala je zadatak UNMIK-a, UNHCR-a i IOM-a.

Vodili smo pregovore sa g. Jorge Baca Vaughan-om rukovodiocem misije IOM Međunarodna misija za migracije kancelarije na Kosovu i njegovim saradnicima, koji su nas obavestili o načinu samostalnog povratka Međunarodne misije za migracije

126 država se priključilo organizaciji sa ciljem ostvarenja razumnog povratka domovima. Među ciljevima na Kosovu je postupanje u službi mira i prevencija konflikata. IOM je u ovoj regiji započela delatnost 1999. godine i trenutno ima 4 centra. Do kraja 2011. godine podržali su povratak 210 400 osoba. Zadnjih godina godišnje se vrati između 1200-1500 osoba, pogotovo iz zapadnih zemalja. Prema podacima IOM-a raspodela samostalnog povratka u organizaciji IOM-a prema državama u 2011. godini izgledala je na sledeći način:

Austrija 444 osoba, Nemačka 315 osoba, Mađarska 309 osoba, Belgija 237 osoba, Švedska 236 osoba, Norveška 197 osoba, Švajcarska 140 osoba, Francuska 111 osoba, Bosna i Hercegovina 81 osoba, Luksemburg 51 osoba, Finska 23 osoba, Ujedinjeno Kraljevstvo 22 osoba, Holandija 19 osoba, Češka 10 osoba, Slovačka 8 osoba, Australija 1 osoba, ukupno 2204 osoba.

Većina ovih osoba je azilant sa odbijenicom, a ostali imaju privremenu zaštitu ili su državljani sa isteklom dozvolom za boravak. Svaka država ima svojeg referenta, koji obavlja obradu zahteva svoje države, šalje u centar IOM-a, odakle predmet ide u centar na Kosovu za dalje prosleđivanje.

Za vreme prosleđivanja IOM saraduje sa inostranim predstavništvima i sa organima na Kosovu (među njim i sa Zavodom za zapošljavanje). Povratnici dobijaju dokumente koji važe za jedno putovanje, odnosno na aerodromu dobijaju informacije o mogućnostima zapošljavanja. Nakon povratka mogu da dobiju novčanu pomoć u visini koja pokriva troškove putovanja do svoje države. Dobijaju finansijsku pomoć za učestvovanje na kursovima i za zapošljavanje. Primaju savete o mogućnostima zapošljavanja i o načinu zapošljavanja. Šalju se u centre odakle dalje raspoređuju lica koja žele raditi i njima nude kurseve. Pružaju pomoć u reizgradnji doma, školovanju dece i osnivanju privatnih preduzeća. Obezbeđenje usluga pružanja pomoći migrantima predstavlja značajan program IOM-a.

Obezbeđuje podršku legalnom iseljenju i u tom smislu proučava zdravstveni sistem zemlje primaoca, odnosno obezbeđuje socijalnu i putnu podršku emigraciji. Osnovne destinacije zapošljavanja, nastavka školovanja i spajanja porodica su Nemačka, SAD, Švajcarska i Kanada. Potrebe razvijenih država za radnom snagom, očekivana visina prihoda, socijalna pomoć kod spajanja porodica i ostale migracione olakšice su motivatori kod izbora država za emigraciju. Migraciona politika Kosova ima dosta nedostataka pošto je stopa nezaposlenosti blizu 50% i prevelika je migracija. Povratnici dobijaju pomoć od donacija koje IOM dobija.

Povratnici već na aerodromu dobiju sve informacije preko brošura o korisnim informacijama i saradnika Kancelarije koji pomaže u radu.

Podaci o povratnicima – iz statističkog pregleda UNHCR -

[http://www.internal-](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29/BB679BDE71F17429C125785C005FEC76/$file/Statistical+overview+February+11.pdf)

[displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29/BB679BDE71F17429C](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29/BB679BDE71F17429C125785C005FEC76/$file/Statistical+overview+February+11.pdf)

[1257](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29/BB679BDE71F17429C125785C005FEC76/$file/Statistical+overview+February+11.pdf)

[85C005FEC76/\\$file/Statistical+overview+February+11 .pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29/BB679BDE71F17429C125785C005FEC76/$file/Statistical+overview+February+11.pdf)

Etnička raspodela povratnika u 2010-2011. godini:

Etnička raspodela povratnika (%)		
	2010	2011
Albanci	67.5	59
RAE	18	12
Srbi	12	13
Bosanci	2.3	16
Turci	0.2	0

Raspodela povratnika prema opštinama (osoba)		
	2010	2011
Priština	551	60
Gjilane	257	24
Prizren	89	17
Peć	151	9
Mitrovica	155	12

Podaci manjina povratnika po regijama, januar 2000. – januar 2011.

B.2	Samovoljni povratak manjina po regijama januar 2000. – januar 2011.						
Opština povratka	Srbija	Crna gora	Makedoni ja	Bosna i Hercegovin a	unutar Kosova	Treća država	Ukupno
Mitrovlice/a	923	83	6	10	1393	23	2438
Prizren	2131	241	88	88	92	462	3102
Gjilane	2871	11	409	4	549	20	3864
Peje/Peć	2642	2423	18	173	135	258	5649
Prištine/a	4618	310	458	8	1688	12	7094
Ukupno	13185	3068	979	283	3857	775	22147

Povratak manjina po etničkoj pripadnosti, januar 2000. – januar 2011.

B.3	Povratak manjina po etničkoj pripadnosti januar 2000. – januar 2011.						
Etnička pripadnost	Srbija	Crna Gora	Makedoni ja	Bosna i Hercegovin a	Unutar Kosova	Treća država	Ukupn o
Srbi	8600	142	19	7	524	22	9314
Albanci	1	0	0	0	918	0	919
Romi	1382	569	273	33	809	75	3141

Aškali i Egipćani	1772	1596	656	86	1562	239	5911
Bosanci	453	719	17	130	22	300	1641
Gorani	975	41	14	27	21	139	1217
Turci	0	0	0	0	1	0	1
Hrvati	1	0	0	0	0	0	1
Crnogorci	1	1	0	0	0	0	2
Ukupno	13185	3068	979	283	3857	775	22147

Opština	B.4 Samovoljna manjinska repatrijacija januar 2011.						
	Srbia	Crna Gora	Makedonija	Bosna i Hercegovina	Unutar Kosova	Treća država	Ukupno
povratka							
Mitrovica/a	2	5	0	2	7	0	16
Prizren	0	0	0	0	0	0	0
Gjilan/Gnjilane	2	0	9	0	0	0	11
Peje/Peć	5	4	0	0	12	0	21
Prištine/a	0	0	5	0	14	0	19
Ukupno	9	9	14	2	33	0	67

VI. Povratak iz trećih država i povratak interno raseljenih lica - pojmovi i kategorije

1. Interno raseljena lica

Lica koja su bila prisiljena da zbog oružanih sukoba ili zbog izbegavanja oružanih sukoba, zbog opšteg nasilja, povrede ljudskih prava, prirodnih katastrofa napustiti svoja ognjišta ili su granice veštački promenjene i promene su na međunarodnom planu priznate. Ova lica i porodice su ostala unutar granice sa Srbijom i Crnom Gorom, dok Kosovo nije izdeklarisalo nezavisnost.

1.1 Interno raseljena lica koja su ostala na teritoriji države

Lica ili grupe koje su napustile svoje domove ali još uvek žive na području Kosova

2. Izbeglice

Lica koja su dospela izvan granice svoje matične države ili države u kojem imaju mesto boravka i progonjeni su zbog svoje verske pripadnosti, rase, nacionalnosti, političkog opredeljenja i lica koja ne žele biti pod zaštitom države ili se ne žele vratiti zbog straha, nasilja ili pretnji i progona od strane ne-državnih učesnika.

Na osnovu svega navedenog povratnike na Kosovo možemo da grupišemo na sledeći način: ako se vraćaju sa područja bivše Jugoslavije - interno raseljena lica i interno raseljena lica sa Kosova ili iz treće države, najčešće zemalja Zapadne Evrope.

Povratkom i reintegrisanjem interno raseljenih lica bavi se **Ministarstvo za zajednice i povratak**.

Postupci u vezi povratnika iz trećih zemalja pripali su pod nadležnost **Ministarstva unutrašnjih poslova**, a proces reintegracije postao je **zadatak između ministarstava**.

Vlada Kosova je izradila operativne mere i strategiju za reintegraciju.

Najznačajniji dokumenti koji se odnose na povratak lica su: **Strategija reintegracije lica povratnika, Akcioni plan o sprovođenju strategije za povratnike i Kriteriji o učestvovanju u programima za povratnike**.

Ministarstvo za zajednice i povratak izradilo je sopstvenu strategiju za **interno raseljena lica**.

Povratnike na Kosovo možemo da podelimo u četiri grupe:

1. Neorganizovani pojedinačni povratak

lica, porodice koji se vraćaju bez prethodnog dogovora i pre povratka nisu dobili nikakvu pomoć.

2. Podržani povratak

ona lica, porodice koja su pre, za vreme i posle povratka dobijale pomoć od nadležne uprave ili u okviru nekog programa organizovanog od strane nevladinih organizacija.

3. Organizovani povratak

ovo je planirani oblik povratka, povratnici dobijaju svu pomoć na osnovu osnovnih potreba.

4. Prisilni povratak, deportacija

Tokom studijskog putovanja obavili smo razgovor sa g. Saša Rašić, zamenikom ministra unutrašnjih poslova

direktorom Shkodran Manaj o Aktima o državljanstvu, izbeglica i migraciona pitanja, odnosno sa g. Albert Zeqa direktorom, o samostalnom povratku. O regulisanju procesa povratka dobili smo sledeće informacije:

3. Ministarstvo unutrašnjih poslova – Kancelarija za povratnike

Kancelarija za povratnike funkcioniše u sklopu Departmana za pitanja državljanstva, izbeglice i migraciona pitanja u Ministarstvu unutrašnjih poslova, koji tesno saraduje sa kosovskim predstavnicima drugih država i Kancelarijom za kontakte Evropske komisije. Zadatak departmana je ispitivanje informacija u vezi zahteva za povratak. Pre nego što se određena osoba vrati ispituje se da li je ta osoba državljanin Kosova ili ne. Kontrola se sastoji od tri etape:

Prvo se u bazi podataka razreda za izdavanje pasoša pogleda da li su povratnici evidentirani među podacima povratnika, gledaju se lica koja su registrovana posle 2000. godine. Ako su evidentirani, onda se taj podatak prosleđuje prema državi koja ih šalje. Ako nema podataka, onda se pretraživanje nastavlja kod Agencije za registraciju građana. Ako ih pronađu u bazi podataka, podaci se prosleđuju državi koja ih šalje.

Ako pretraživanje nema rezultata, onda sledi policijska kontrola na terenu. Posle policijske kontrole obaveštava se država koja ih vraća.

Ukoliko se država koja ih vraća obaveštava o negativnim rezultatima, onda postoji mogućnost za dodatno istraživanje. Do konačnog rešavanja zahteva, lice ostaje u državi. Ukoliko se neko lice vrati, a prethodno nisu definisani lični podaci, onda se to lice vraća sa granice.

Država koja ih vraća šalje zahtev za prihvatanje ali se ne daju podaci o zdravstvenom stanju osobe. Ova informacija pristiže tek kasnije i stiže prvo do Ministarstva zdravstva.

Ukoliko je neophodna dodatna lekarska kontrola, onda Ministarstvo stupa u kontakt sa bolnicom i tamo pokušavaju smestiti osobu.

Saradnja sa državama koje nisu priznale Kosovo na planu prihvatanja povratnika teče bez problema. Važno je napomenuti, ukoliko se radi o povratku, onda svaka država priznaje Kosovo, pošto je u njihovom interesu da vrate ljude na Kosovo.

Na zahtevima koji dolaze iz država koje nisu priznale Kosovo stoji, da dotična osoba dolazi iz Republike Srbije (Republic of Serbia) ali u poslanom odgovoru već stoji naziv Republika Kosovo, odnosno, u ovom slučaju, država koja šalje osobu ovu činjenicu bez problema priznaje.

4. Reintegracija

Početkom 2008. godine kosovske ustanove su preuzele kompetencije za prihvatanje povratnika od Prelazne samoupravne misije Kosova UN-a (UNMIK).

Posle toga ustanove su postepeno preuzele zadatke u vezi prihvatanja i repatrijacije.

Kosovska vlada je vodila direktne pregovore sa državama o prihvatanju i drugoj repatrijaciji.

12. jula 2010. godine stupio je n snagu Zakon o prihvatanju povratnika.

Kosovska vlada je u 2010. godini počela sa analizom procesa u vezi reintegracije povratnika i na osnovu rezultata su odredili sledeće predloge: potrebno je stvoriti fond za reintegraciju povratnika, u interesu efikasne reintegracije potrebno je proširiti kapacitete ustanova,

potrebno je popraviti saradnju između institucija, odnosno poboljšati komunikaciju sa državama koji vraćaju državljane.

Vlada Kosova je u proleće 2010. godine prihvatila strategiju reintegracije povratnika sa ciljem da obezbedi održiva rešenja za povratnike na planu zdravstva, prosvete, zapošljavanja, socijalne pomoći, stanovanja. Određeni su intitucionalni okviri za prihvatanje i reintegraciju lica.

Odredili su ulogu i odgovornosti centralnih i lokalnih ustanova u procesu reintegracije. Definisani su koordinacioni mehanizmi i podrška prava povratnika. Lica koja spadaju u osetljivu grupu dobile su izraženu ulogu, tu spadaju žrtve trgovine ljudima, porodice sa jednim roditeljem, deca bez zaštite, deca koja zahtevaju posebnu pažnju, starije osobe, lica sa invaliditetom i manjinske zajednice. Zadaci i odgovornosti efikasne repatrijacije podeljeni su između centralnih ministarstava i lokalnih organa vlasti.

Sprovođenje politike u kontekstu reintegracije definiše postupke administracije na centralnom i lokalnom nivou na planu registracije, zdravstva, prosvete, zapošljavanja, socijalne pomoći, stanovanja i vlaništva.

5. Ministarstva koja imaju ključnu ulogu tokom reintegracije

Tokom reintegracije ključnu ulogu imaju **Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete, Ministarstvo nauke i tehnologije, odnosno Ministarstvo zaštite životne sredine i prostorno uređenje,** odnosno svaka institucija ima svoje zadatke i nadležnost na području održivog povratka i reintegracije.

Praćenje i razvoj zakonodavstva i politika na području bezbednosti i unutrašnjih poslova spada pod nadležnost Ministarstva unutrašnjih poslova. Posедуje značajnu ulogu u koordinaciji između ustanova koje se bave centralnom i lokalnom reintegracijom.

Izraženu ulogu ima i **Departman za državljanstvo, izbeglice i migracije i Agencija za registraciju građana.**

Osnovni zadatak Ministarstva unutrašnjih poslova – u skladu sa međunarodnim ugovorima i normama, kao i ugovorima o ljudskim pravima – povratak kosovskih državljana iz inostranstva, odnosno formiranje dokumenata i zakona u vezi prihvatanja povratnika.

Vođenje statističke evidencije takođe predstavlja značajan zadatak, pošto za ostale institucije koje učestvuju u procesu reintegracije obezbeđuje važne informacije. Osobama koje ne poseduju dokumente obezbeđuju pristup građanskoj registraciji i dokumentima. U tom smislu tesno saraduje sa lokalnim agencijama.

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja obezbeđuje socijalne pakete posle povratka migranata. Tu spada socijalna pomoć, penzije, podrška deci, starijima i invalidima. Svake godine u budžetu se planira za pet hiljada više osoba koji trebaju pomoć.

Na području usluga nema razlike među povratnicima, svaki državljanin Kosova dobija pomoć. Uslov za socijalnu pomoć je posedovanje dokumenata za ličnu identifikaciju.

Prema zakonu na svaki zahtev se dobija odgovor u roku od 21 dana.

Saradnici ministarstva ranije su stalno bili prisutni na aerodromu i graničnim prelazima.

Danas Ministarstvo rada i socijalne pomoći ima svoje kancelarije u svakoj opštini.

Prema procenjenim podacima u 2011. godini bilo je blizu pet hiljada dobrovoljnih i blizu dve i po hiljade prisilnih povratnika. Usluge ministarstva koriste i lica koja učestvuju u programima za dobrovoljne povratnike.

Zadatak Ministarstva zdravlja je integracija povratnika u zdravstveni sistem i obezbeđivanje zdravstvenih usluga povratnicima.

Po potrebi obezbeđuje hitno zdravstveno zbrinjavanje povratnika.

Ministarstvo lokalne samouprave i upravnih poslova obezbeđuje smeštanje, stanovanje, odgovara za rešavanje stambenog pitanja povratnika na Kosovo. Na osnovu „**Zakona o specijalnom stambenom programu**” vezano za stanovanje postoje 3 mogućnosti:

1. Lokalne samouprave obavezne su izraditi trogodišnji program za stambeno zbrinjavanje koju finansira ministarstvo
2. Izgradnja i renoviranje kuća na zemljištu koje je u vlasništvu povratnika
3. Stambeno zbrinjavanje povratnika preko sistema zakupa Agencije za pitanje vlasništva na Kosovu.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije vezano za reintegraciju obezbeđuje da svako dete koje je povratnik dobije odgovarajuće informacije o mogućnostima školovanja i uslugama, odnosno da se integriše u prosvetni sistem. U tom smislu razvijaju specijalne programe, programe školovanja na maternjem jeziku, itd.

Posebnu pažnju treba obratiti na školovanje dece pripadnika manjinskih grupa.

6. Ministarstvo za zajednice i povratak – prihvatanje interno raseljenih lica

Ministarstvo za zajednicu i povratak predstavlja centralnu državnu ustanovu i isključivo odgovara za interno raseljena lica.

Važan je faktor prihvatanje osnovnih ljudskih prava i očuvanje ljudskog dostojanstva. Kosovo prihvata sva interno raseljena lica, koja su živela na teritoriji Kosova i napustila teritoriju Kosova za vreme rata 1998/99. godine. Bave se i organizovanim i pojedinačnim povratkom. Formirano je u januaru 2005. godine na osnovu odredbe UNMIK-a

Izrađena je strategija za razdoblje 2009-2013. u kojoj su razrađeni osnovni ciljevi.

Ciljevi su solidno društvo, održivi povratak i reintegracija raseljenih i prisilno raseljenih lica, ekonomska reintegracija društava. Svaki državljanin Kosova ima pravo na povratak i dobija svu podršku ali postoje grupe koje imaju prioritet.

U prve dve grupe spadaju dve kategorije interno raseljenih lica:

1. na području Jugoslavije (IDP)
2. unutar Kosova (IIDP)
3. oni kojima treba osnovna humanitarna pomoć (npr. kuća im je za vreme rata totalno uništena) spontani povratnici, kojima treba finansijska podrška.

U 2011. godini stiglo je 1500 zahteva za pomoć i vratilo se 2200 osoba, najviše iz Srbije, Crne Gore i Makedonije.

Opis procedure: porodice koje traže pomoć treba da popune obrazac za povratak, na osnovu zahteva registruju se kao predavaoci zahteva. Treba da prikažu ličnu kartu i na taj način potvrđuju da su interno raseljena lica (UNHCR je izdao zeleni karton onima koji su bili u Makedoniji, Srbiji i Crnoj Gori).

Treba da prikažu dokaz da su vlasnici svoje imovine, treba im potvrda iz Porezne uprave i kopija lične karte ili izvod iz matične knjige rođenih.

Povratnike registruju i neophodne informacije smeštaju u centralnu bazu podataka. Pristup ovoj bazi podataka imaju saradnici ministarstva i lokalnih samouprava koji se bave pitanjem povratnika. Povratnici u roku od dva meseca dobiju obaveštenje o obliku pomoći, o mogućnostima ili o odbijanju zahteva. Ako dobiju pomoć onda se pokreće postupak povratka koji traje oko 3-4 meseca u zavisnosti od okolnosti. Po pitanju povratka sledeće oblasti se smatraju naglašenim: ekonomska situacija, pristup javnim uslugama, društveno-ekonomski uslovi, zdravstvene usluge, sistem prosvete. Što se tiče prebivališta, određuje se originalno mesto stanovanja, ali mogu se preseliti i na drugo mesto, ukoliko na tim mestima imaju obezbeđene uslove i povratnik to prihvati. Postoje slučajevi kada se ne traži pomoć ali bez obzira mogu da dobiju manju dopunsku pomoć.

Tokom obavljanja ovih zadataka saraduju sa skupštinom jedinice lokalne samouprave i Kancelarijama zajednice i povratnika. Za analizu potreba povratnika postoji lista kriterijuma, ulazni zahtevi se ocenjuju na osnovu toga. A lokalna uprava nadležna u stvarnom prebivalištu ispituje okolnosti i mogućnosti za pomoć na terenu.

Prošlogodišnji je budžet iznosio 7,5 miliona evra. Od tog iznosa sa 1,1 milion evra se pomoglo u rekonstrukciji 50-60 kuća i izgradnji 53 stanova sa neposrednim učestvovanjem, u Gračanici u izgradnji 40 stanova, a izvršene su i investicije u infrastrukturu.

7. Lokalne institucije

7.1. Rezime gradonačelnika grada Mitrovice/Mitrovica:

Na teritoriji opštine živi 140 hiljada lica, sastav stanovništva je etnički mešovit, većinsko stanovništvo je albanske nacionalnosti -- 85%, odnosno na ovom području žive još Srbi, RAE, Bosanci. Srbija je imala pretenzije na privredu, Albanci su živeli u diskriminaciji, pa je ostali deo stanovnika napustilo državu.

Promenili su se etnički odnosi i u gradu Mitrovice/Mitrovica, Srbi su se preselili u severni deo grada sa druge strane reke Ibar, a povećao se i broj interno raseljenih lica. Opština ne poseduje

svoj budžet za područje reintegracije. Finansijski resursi stoje na raspolaganju na osnovu odluka na dnevnom nivou.

Opšinska kancelarija za zajednicu i povratak u sklopu obavljanja svog posla koncentriše na interno raseljena lica, pogotovo na lica koji se vraćaju iz Srbije i Crne Gore. Krajem 2010. godine su počeli sa radom podržanog samovoljnog povratka iz trećih država i nesamovoljnog povratka, što znači da je to još novo područje rada za njih. Što se tiče povratka tačne podatke imaju samo za povratak članova romske zajednice. U slučaju povratka iz trećih zemalja informacije o povratnicima dobijaju od Ministarstva unutrašnjih poslova. Do sada su imali ukupno osam slučajeva koji su stigli iz Ministarstva unutrašnjih poslova. Povratničku porodicu posećuje komisija koja gleda šta im je potrebno, imaju li gde stanovati, imaju li imovine ili sredstva za preživljavanje. Nakon toga se priprema izveštaj i ako se smatraju potrebnim, onda predlažu davanje pomoći. Bezbednosnu situaciju RAE zajednice, kao najvažniji element reintegracije, smatraju povoljnim. Najveći problem za povratnike koji su pripadnici RAE predstavlja nezaposlenost, koja je prisutna u celoj regiji.

Članovi RAE zajednice vratili su se u ranija romska naselja koja su neformalno funkcionisala. Živeli su u ovim naseljima i nisu imali dokumente kojima su dokazivali vlasništvo nad svojom imovinom, niti su imali potvrde o tome da su ih registrovali u opštini gde su živeli. Opština je obezbedila legalizaciju prebivališta.

Zajedničkom akcijom nevladinih organizacija izgradilo se 54 novih kuća, a Evropska komisija je izgradila 38 novih objekata. Opština nema svoju strategiju povratka ali je prihvatila strategiju Ministarstva za zajednice i povratak i trenutno rade na strategiji povratka za pripadnike RAE zajednice.

7.2. Pristine/Priština

Od gradonačelnika smo saznali da Pristine/Priština broji oko 500 hiljada stanovnika od kojih 90% živi u gradovima.

Kod etničke raspodele izrazio je da je rešena integracija u sistem prosvete dece koja pripadaju manjinskim zajednicama.

Kao deo prava nacionalnih manjina i okviru Ahtisarijevog plana 2010. godine formirana je nova lokalna uprava, srpska enklava, sa gradonačelnikom g. Bojanom Stojanovićem, na području - Gračanice/Gračanica - Prishtine/Priština.

Osnovni deo Ahtisarijevog plana je „zaštita i pomoć prava zajednica”. Plan se bavi onim ključnim pozicijama, kojima treba zaštita, uključujući kulturu, jezik, edukaciju i simbole. Plan sadrži opsežan „predlog decentralizacije” sa ciljem da podrži „kvalitetnu vlast, transparentnost i efikasnost u pružanju javnih usluga”. Predlog se koncentrisao na konkretne potrebe i strah srpske zajednice na Kosovu, koji će imati visokostepenu kontrolu nad svojim poslovima. Elementi decentralizacije sadržavale su i nove inter alia opštinske nadležnosti za one zajednice u kojima Srbi žive u većini (kao npr. sekundarno zdravstveno osiguranje i visokoškolski odgoj); široka opštinska autonomija u finansijskim pitanjima, uključujući i finansijsku pomoć srpskim opštinama iz Srbije, uz uslov da je ta pomoć transparentna, odnosno služi za delatnosti opština za ostvarenje ciljeva; nadalje o partnerstvu između opština, odnosno odredbe koje glase o saradnji sa institucijama iz Srbije, kao i formiranje šest novih ili značajno proširenih opština u kojima Srbi žive u većini (Gračanica, Novo Brdo, Klokot, Ranilug, Partes és Severna Mitrovica).

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak koja funkcioniše u Prishtine/Prištini

rade u teškim uslovima nemaju dovoljno finansijskih sredstava za integraciju povratnika. Jedan od najvećih problema je nedostatak radnih mesta.

Mogu da obezbede pristup osnovnim zdravstvenim uslugama i edukaciji. Opština Pristine/Priština ima svoju strategiju povratka i reintegracije koja je odobrena od strane Komisije za zajednice i povratak koji se bazira na osnovnoj strategiji i formirana je prema lokalnim potrebama. Bez obzira na razvoj i dalje je najveći problem nedostatak radnih mesta. To je tema koja dotiče ne samo povratnike nego i sve stanovnike Kosova. Teška ekonomska situacija u državi se nije popravila i stvaranje radnih mesta predstavlja jedan od najvećih izazova.

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak ima svoj sopstveni budžet koji pokriva funkcionisanje kancelarije. Obezbeđuju finansijska sredstva za javne usluge, edukaciju, zdravstveno zbrinjavanje i infrastrukturu. Postoje dodatni programi za manjinske zajednice i postoje resursi u budžetu za osnovne investicije u infrastrukturu

Kod povratnika koji dolaze iz trećih zemalja obezbeđuju prelazni smeštaj u hotelima. Posle neophodnih ispitivanja, ukoliko povratnik nema nikakve dokumente, oni se pribavljaju. Većihu zahteva su do sada podržavali ali u slučaju da se lice odselilo u inostranstvo posle izglasavanja nezavisnosti Kosova, onda se zahtev odbija.

7.3. Gjilan/Gnjilane

Sreli smo se i sa predstavnicima gradske uprave grada Gjilan/Gnjilane od kojih smo dobili sledeće informacije:

Zahvaljujući procesu decentralizacije osnovane su dve nove opštine: Novoberde/Novo Brdo i Partesh/Parteš, koji sadrži 3 sela.

Opština koja se ranije prostirala na površini od 515 km² danas se prostire na 392 km². Opštinu karakteriše etnička tolerancija, dobar je odnos između predstavnika lokalnih manjina predstavnika srpskog, turskog i romskog stanovništva. Većina stanovnika je albanske nacionalnosti.

Naglasili su da su učestvovali u programu povratka i reintegracije koji je obuhvatio četiri opštine - Gjilan/Gnjilane, Peje/Peć, Istog/Istok, Fushe Kosove/Kosovo Polje – Vlada Kosova je obezbedila 3.3 miliona evra za sprovođenje programa, a isto toliko je dala i Kontakt kancelarija evropske Komisije.

Za povratnike iz trećih zemalja postoji odvojeni fond, koji su dobili iz državnog budžeta, a sada je u toku korišćenje tog fonda i zbog toga još ne mogu da nam prezentuju konkretne podatke. Pružaju materijalnu, tehničku, logističku pomoć povratnicima. U opštini radi radna grupa koja se bavi sprovođenjem i koordinacijom povratnika. Opština ima svoju lokalnu strategiju za povratak i reintegraciju za razdoblje 2011-2014. godine. Povratnici se trajno naseljavaju.

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak u Gnjilanu trenutno ima sedam zaposlenih među kojima se jedan bavi pitanjima povratnika, a drugi pitanjima zajednice. Kancelarija se bavi povratnicima, koji su 1999. godine napustili opštinu. Ostvarenje programa prate u kontinuitetu. Kancelarija prati sudbinu povratnika i trude se povratnicima pronaći posao na tržištu rada. Prilikom predavanja zahteva za povratak potrebno je popuniti jedan obrazac, pomoću kojeg se analizira koji oblik pomoći je potreban povratniku. Na osnovu zahteva se identifikuju lični podaci i činjenica da li lice dolazi iz treće države.

Program povratka i reintegracije u opštini Gnjilane izgleda ovako

1. pružanje pomoći povratnicima, izgradnja, rekonstrukcija stambenih zgrada i objekata.
2. novčana pomoć, a to znači pomoć od 2500-3000 evra
3. pružanje pomoći delatnostima koji ostvaruju prihode, razvoj poljoprivrede i infrastrukture

Prilikom dodeljivanja pomoći obraća se pažnja na uravnoteženost davanje pomoći pripadnicima etničkih zajednica. Formirani su posebni programi za razvoj romskog stanovništva. U opštini Gjilane živi oko 20.000 stanovnika, od toga 14.000 srpske

nacionalnosti i 6.000 Roma. Ovi podaci su samo informativnog karaktera. Za interno raseljena lica Kancelarija pruža isključivo logističku podršku.

U saradnji sa međunarodnim ustanovama lokalne institucije su razradile kriterijume koji pomažu u donošenju odluka o tome ko i kada dobija pomoć, a to su sledeći: dodatni kursevi jezika, prebivalište i privremeni smeštaj, pomoć u hrani i ostala pomoć, pomoć pri pronalaženju poslova.

Vlada Kosova obezbeđuje pomoć na osnovu sledećih načela:

- Pomoć se obezbeđuje onima koji su napustili državu pre 17. februara 2008. godine.
- Pomoć se obezbeđuje svim državljanima Kosova koji su se vratili iz druge države i ne primaju drugu nacionalnu ili međunarodnu pomoć ili koji ne dobijaju adekvatnu pomoć.
- Posebna se pažnja obraća licima koji pripadaju osetljivoj grupi.

Obavlja interpretaciju postupka predavanja zahteva i pružanjem pomoći.

U interesu sprovođenja nacionalne strategija i akcionog plana za reintegraciju povratnika Izvršno telo u saradnji sa Sekretarijatom vrši evaluaciju programa i odobrava predane zahteve. Svaka tri meseca vrednuju predane zahteve koje treba pratiti sa posebnom pažnjom i potrebno je odrediti naknadno praćenje unazad godinu dana. O svakoj poseti treba pripremiti izveštaj. Programi se izvršavaju uz podršku opštinskih službenika za povratak. Svaki program i nabavljeni vrednosni predmet ili opremu treba prijaviti Sekretarijatu tela i kancelariji Zajednice za povratak. Novac koji se može iskoristiti može biti najviše 1500 evra, u opravdanom slučaju može biti malo više, ali većina ne može biti više od 2500 evra.

8. Izvršno telo i Sekretarijat

Vlada Kosova obezbedila je resurse od pola miliona evra za podršku reintegracije u 2011. godini. Na osnovu odluke vlade stvoreno je Izvršno telo, koji upravlja ne samo postupcima nego i resursima. Ovim telom predsedava pomoćnik ministra Ministarstva unutrašnjih poslova. Pored tela stvorili su i sekretarijat koji se sastoji od predstavnika različitih ministarstava. Stvorili su sistem uslova za korisnike.

Sa zahtevima koji se predaju za pomoć bave se zaposleni koji rade u opštinskim kancelarijama. Svaki zahtev neposredno unutar ministarstva pristiže opštem sekretarijatu gde se donosi odluka da li će se zahtev prihvatiti ili odbiti. Ovaj mehanizam olakšava postupak odlučivanja.

Državljanin koji ne može da reši stambeno pitanje, prve nedelje se smešta u hotel. Za to vreme se informiše nadležni organ koji ima obavezu da obezbedi smeštaj za povratnike.

Ako kojim sučajem ne mogu da nađu smeštaj, onda treba da potraži druge mogućnosti. Zakup se umesto povratnika plaća na razdoblje od šest meseci. Ako povratnik ili porodica živi u jako teškim uslovima, onda dobija pomoć i u obliku prehrambenog paketa. Izvršno telo odluku donosi jako brzo i spremno je da se sastane u roku od 24 časa.

Sekretarijat u takvim slučajevima šalje zahtev članovima Tela za hitno zasedanje. Odluka se uvek donosi prema pojedinačnom slučaju. Maksimalno trajanje pomoći može biti šest meseci, posle toga predmet prelazi kod Centra za socijalnu raspodelu gde se svako lice mora registrovati. Iznos pomoći je posle toga manji od iznosa koji je bio za vreme razdoblja od šest meseci.

Jako je važno da povratnik ozbiljno shvati traženje posla i pronade moguće rešenje. Povratnici su do sada predavali zahteve za smeštaj i prehrambene proizvode.

Na svakom graničnom prelazu Kosova, u kancelarijama na aerodromu ili opštinskim kancelarijama mogu se dobiti informacije o mogućoj pomoći povratnicima.

Kada se povratnik vrati na teritoriju Kosova susreće se sa predstavnikom policije, a pre povratka već je stigla informacija da li se radi o jednoj osobi ili o porodici. Predstavnik policije šalje povratnika ili porodicu u Kancelariju za reintegraciju gde su obavezni obavestiti povratnika o nastavku procesa. Ako je to potrebno, povratnik se preveze na ciljnu destinaciju. Prethodno se prikupe važne informacije o povratniku, pogotovo informacije o zdravstvenom stanju.

Ako se govori o pomoći onda razlikujemo povratnike koji su samovoljno došli i one koji nisu svojom voljom došli. Ministarstvo unutrašnjih poslova se prvenstveno bavi prisilnim povratnicima, dok sa samovoljnim povratnicima bavi Međunarodna organizacija za migracije, IOM. Osnovnu prepreku na području reintegracije predstavlja stambeno pitanje i ekonomske okolnosti.

9. Kancelarija za reintegraciju (Priština)

Kancelarija za reintegraciju funkcioniše od 1. novembra 2010. godine, a kancelarija na aerodromu od 7. decembra 2010. godine.

Čim stigne povratnik treba da popuni obrazac. Zatraže sve lične podatke koji se šalju Opštinskoj kancelariji za zajednicu i povratak, gde se utvrđuju činjenice, odnosno proveravaju se podaci da li stvarno živi na adresi koja je navedena itd. U kancelariji se uglavnom bave prisilnim povratnicima, međutim Kancelarija treba da registruje svakog, čak i samovoljne povratnike.

Povratnici se informišu o proceduri pomoću brošura, o tome šta treba da rade da bi dobili pomoć. Onima koji nemaju gde da stanuju obezbeđuje im se smeštaj u hotelu na maksimalnih sedam dana. Povratnici za to vreme od sedam dana treba da posete nadležnu opštinsku ustanovu i predaju zahtev za pomoć. Nakon toga povratnik ili opštinski organ pronalazi drugi smeštaj koji može da bude mesto koje plaća ministarstvo. Ako povratnik ni posle toga ne pronade smeštaj može da ostane u hotelu sve dok Izvršno telo ne donese odluku o tome da li će ga smestiti makar na način da mu plate cenu zakupa. Ovaj trošak se pokriva iz budžeta Ministarstva unutrašnjih poslova. Zahtev koji su povratnici predali opštinskim službenicima za povratnike šalje se u Kancelariju za reintegraciju u Prištini. Ova kancelarija prikuplja sve informacije o slučaju i prosleđuje zahtev Izvršnom telu. Ovo telo donosi konačnu odluku o tome ko kakvu pomoć dobija. Organizacija ima 11 članova sa predstavnicima svih nadležnih ministarstava i predstavnicima IOM-a i UNHCR-a.

Povratnici koji imaju smeštaj popunjavaju obrazac, upisuju podatke u bazu podataka, informacije šalju opštinama. Službenik za povratnike i reintegraciju posećuje dotičnu osobu na adresi prebivališta i ispituje ga o potrebama koji se zapisuje i šalje Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Nekoliko puta se dogodilo da je na aerodromu bila potrebna lekarska intervencija. Događa se i to da lice ne želi dati svoje lične podatke. Događa se da ne žele da se pojave u kancelariji i nakon policijskog razgovora jedinstavno nestanu. Postoji slučaj, kada povratniku ne treba nikakva pomoć.

Zadaci počinju na aerodromu gde službenici zatraže sve informacije o povratniku, i od samovoljnih i prisilnih povratnika. Informacije prosleđuju opštinskim službenicima, a stranku obaveštavaju o daljoj proceduri. Pre povratka Kancelarija dobija informacije od Departmana za prihvatanje Ministarstva unutrašnjih poslova, koji obaveštavaju Kancelariju o broju povratnika, o mestu i vremenu povratka. ukoliko povratnik ima zdravstvene probleme, onda se popunjeni obrazac šalje u Ministarstvo zdravlja, ako ima dece onda Ministarstvu prosvete.

Delatnost Kancelarije za registraciju pokriva celo područje Kosova. Kancelarija za reintegracije zahteve prosleđuje Izvršnom telu ali pre toga kontroliše zahteve koji stižu iz opština. Ukoliko slučaj ne odgovara kriterijumima onda se šalje Sekretarijatu Izvršnog tela. Ova kancelarija funkcioniše kao drugostepeni organ. U predlogu detaljno opisuju koju pomoć ili podršku trebaju povratnici. Kada se slučaj predaje Izvršnom telu onda se predaje i jedna preporuka. Izvršno telo ima pravo da postavi pitanja o određenim okolnostima pomoću kojih se pojašnjava situacija. Posle odluke u sprovođenju odluke glavnu ulogu ima Sekretarijat Izvršnog tela, pošto su oni nadležni za finansijske resurse.

Pomoć ne može da dobije lice koje je napustilo Kosovo nakon izglasavanja nezavisnosti.

10. Saradnja između kompetentnih ministarstava i Kancelarije

Smeštaj lica povratnika do 15. januara 2011. godine predstavljao je zadatak Ministarstva za socijalnu pomoć i rad. Posle tog datuma taj zadatak je prešao u nadležnost Ministarstva unutrašnjih poslova.

Ministarstvo zdravlja obezbeđuje zbrinjavanje povratnika koji imaju zdravstvene probleme. Ako interno raseljeno lice dobije pomoć od Ministarstva za zajednice i povratak, onda od drugog sistema ne može da dobije pomoć. Odluku o pomoći donosi Izvršno telo, koje ima sve podatke o povratnicima. U slučaju svake pomoći IOM obaveštava službenika nadležne opštine kako ne bi neko dobio dvostruku pomoć.

11. Pravna integracija povratnika (registracija, dokumenti)

S obzirom na činjenicu da jedan deo povratnika nikada nie registrovan, jako je važno da povratnici dobiju svoje lične dokumente, odnosno imaju pristup osnovnim uslugama. Da bi pomoć mogli dobiti povratnici koji ne poseduju lične dokumente nadležni organi su pripremili brošure o postupku, koje se dostavljaju povratnicima pre povratka kući. Nedostatak ličnih dokumenata predstavlja veliki problem na Kosovu, naime za vreme rata 1999. godine zbog masovnog napuštanja ljudi su ostavljali i lične dokumente.

Nestalo je mnogo matičnih knjiga i ostale evidencije. Povratnici su dugo godina živeli u inostranstvu gde su sklopili brakove, osnovali porodicu i ako te dokumente ne mogu prikazati onda se njihova deca ili bračni drugovi ne mogu registrovati.

Nedostatak ličnih dokumenata još je teži kod pripadnika etničkih grupacija, tako i kod pripadnika RAE zajednice koji su živeli u neformalnim naseljima i nisu se registrovali ni kod jedne kancelarije.

Opštinske kancelarije registruju sve povratnike i izdaju zvanične dokumente i potvrde.

Zvanično priznavanje dokumenata izdatih od strane druge zemlje predstavlja značajan element u održivom povratku lica povratnika.

Lekarska uverenja, dokumenti u vezi zapošljavanja i penzije, školske diplome i druge diplome predstavljaju izuzetno važne dokumente. Sve to znači da je izrazito bitno dokazati lično stanje povratnika.

12. Korišćenje zdravstvenih usluga

Obezbeđenje kvalitetne zdravstvene usluge na Kosovu predstavlja ozbiljan izazov zbog nedostatka finansijskih sredstava i stručne radne snage. Prema trenutnoj situaciji, zbog nedostatka opreme određene usluge se ne mogu obezbediti, a na određenim područjima ozbiljan problem predstavlja nedostatak stručnog osoblja.

Ovakva područja su hirurgija, onkologija, transplantacija. Zbog toga je Ministarstvo zdravstva 2003. godine pokrenuo program u vezi korišćenja zdravstvenih usluga izvan teritorije Kosova. Nedostatak zdravstvenih usluga otežava funkcionisanje kompletnog stanovništva.

12.1. Bolesti koji se ne mogu lečiti na teritoriji Kosova

Jedan od najtežih problema je nedostatak **onkoloških tretmana**. Pokušavaju nešto promeniti, osnovan je Institut za onkologiju gde je na raspolaganju moderna oprema, međutim nema odgovarajućeg broja onkologa.

Drugo područje je **hirurgija**, gde se takođe bore sa nedostatkom stručnjaka i asistenata.

Na području **transplantacije** suočavaju se sa ozbiljnim problemima.

Određene **mentalne bolesti** ne mogu se lečiti.

Funkcionišu osnovne usluge ali na relativno lošem nivou.

13. Zapošljavanje

Povratnicima se pruža pomoć prema specijalnim potrebama; mnogima od njih treba pomoć od nekoliko godina.

Na području zapošljavanja usluge pruža Ministarstvo rada i socijalne pomoći. Istovremeno stopa nezaposlenosti je dosta visoka, pogotovo kod povratnika.

Ministarstvo rada i socijalne pomoći izradilo je mere za povratnike i zahvaljujući tome povratnici mogu da učestvuju na stručnim seminarima i mogu dobiti posao.

Pomoć se manifestira na šest područja: savetodavne usluge u vezi zapošljavanja, izgradnja karijere, pripremni seminar za zapošljavanje, materijalna pomoć zaposlenima, javni radovi, samozapošljavanje, obaveštenja o tržištu rada.

Zapošljavanje pripadnika RAE zajednice posebno je podržano u Gnjilanu i Mitrovici, međutim ovakve inicijative izazivaju negativne naboje kod drugih.

IOM podržava samozapošljavanje. Prijavljeni treba da naprave poslovni plan koji će saradnici IOM-a prekontrolisati i za kvalitetne projekte dati pomoć. Npr: može to da bude početni kapital ili kupovina opreme itd.

14. Socijalna pomoć

Svaka pomoć koju pruža ministarstvo regulisano je zakonom. Zakon o penziji kaže kako svaki građanin Kosova koji je napunio 65 godina ima pravo na penziju. Nije važno da li dobija penziju u inostranstvu, jer penziju svako dobija na osnovu godina. Iznos penzije je 45 evra po osobi.

Postoji zakon o penziji za osobe sa invaliditetom. Broj ovakvih penzionera je mali jer ovu penziju dobijaju lica koja su u potpunosti nesposobna za rad.

Postoji zakon koji reguliše sistem za pomoć siromašnim porodicama gde postoje dve kategorije. U prvoj kategoriji su porodice i njihovi članovi koji su 100% invalidi. U porodici ima mnogo dece i nemaju sredstva za preživljavanje. U drugoj kategoriji su siromašni gde postoji barem jedan, radno sposoban član. Pošto nisu mogli ubaciti svaku nezaposlenu osobu sa Kosova u sistem, ubačena je kategorija koja kaže da u porodici treba da bude barem jedno dete mlađe od 5 godina. Minimalan iznos pomoći je 40, a maksimalna - u slučaju porodice sa 7 ili više članova – 80 evra.

Postoji specijalni sistem za decu sa 100%-im invaliditetom, otprilike ima 3000 dece koji dobijaju ovakvu pomoć. Porodica ovih deca dobija 100 evra za jedno dete.

Ministarstvo se bavi i zaštitom porodice. Na Kosovu postoji preko 750 nezbrinutih deca bez roditelja. Ona su smeštena kod većih porodica, žive kod njih i dobijaju pomoć od 75 evra. Pri zbrinjavanju dece bez roditelja uključeno je nekoliko porodica na Kosovu koje dobijaju 150 evra po detetu. Postoji 15-100 ovakvih slučajeva jer će ova deca u kasnijoj fazi biti adoptirana što znači da je njihovo zbrinjavanje kod ovih porodica privremeno rešenje.

Jedan drugi sistem se bavi porodicama mučenika i bivših veterana UCK (Ushtria e Rilindimitare e Kosoves/Oslobodilača vojska Kosova). Nekoliko vrsta pomoći odnosi se na sve stanovnike koji su na neki način bili pod uticajem ratnih dejstava. Visina pomoći se menja u odnosu na stepen invaliditeta od 65 evra do 350 evra, a sistem pomoći pokriva 12.000 ljudi. Troškovi su ogromni ali je zbog političkog značaja i zbog drugih aspekata izuzetno važno.

Broj nestalih osoba je izuzetno velik. Pošto porodice prijave nestanak, postoji nekoliko postupaka koje treba proći da bi se dobila pomoć od ministarstva. To su tkzv. materijalna prava koja se pojavljuju u budžetu. Na ove sisteme potrošeno je 2010. godine 156 miliona evra što je oko 12-15% budžeta Kosova za 2010. godinu.

Nude se i druge socijalne pomoći koje materijalno gledano nisu toliko skupe, a to su psihosocijalni treninzi i pomoći, preporuke i saveti. Ove usluge nudi ministarstvo i plaća svoje zaposlene. Ako socijalne ustanove pronađu starije osobe kojima treba pomoć ili osobu sa psihičkim invaliditetom koja nema podršku porodice, onda se organizuje pomoć i zaštita prema mestu stanovanja.

Postoji dom za zbrinjavanje 100 osoba u Prištini i postoje još dve tkzv. društvene kuće sa kapacitetom od maks. 20 osoba u Skenderaj/Srbici i Istog/Istoku. U Shtime/Štimlju takođe postoji jedna bezbedna kuća za oko 60 osoba i 8 manjih kuća u zajednici koji mogu da prime 10-12 osoba. Ove kuće su stvorene za osobe koje nemaju nikoga u porodici ko bi se o njima starao. Ovakav način pomoći se ne podržava već se trude na jačanju porodica, pošto bi ovim osobama trebalo pomoći u okviru porodice.

RAE zajednica tretira se na isti način kao i ostale kosovske zajednice. Prema ustavu ne mogu da pitaju koje su ljudi nacionalnosti; o etničkoj pripadnosti mogu da se izjasne građani. Ova zajednica se manje integrisala, neobrazovani su, visok je stepen nezaposlenosti. Većina živi od pomoći.

VII. Rezime

Prvo zasedanje Dijaloga stabilizacionog procesa pridruživanja pravde, slobode i bezbednosti

održano je 7-9. februara 2012. godine u Prištini, gde su između ostalog razmatrali pitanja u vezi prihvatanja, reintegracije, granične i policijske službe. Ustanovili su da su na području prihvatanja pravni i politički okviri zadovoljeni. Tokom 2011. godine potpisano je šest sporazuma o prihvatanju, a dodatna tri se još razmatraju (Bugarska, Mađarska i Hrvatska).

Institucionalni kapaciteti su se pojačali i na nivou države i na lokalnom nivou. Zahvaljujući tome usluge u vezi prihvatanja postale su efikasnije. Radi povećanja efikasnosti i pojednostavljenja procesa reintegracije izradio se predlog zakona za regulisanje reintegracije. Jedan od ciljeva regulisanja je decentralizacija donošenja odluka o osnovnim uslugama na lokalni nivo. Što se tiče zapošljavanja tri projekta su odobrena u saradnji sa međunarodnim institucijama. Do 2012. godine u fond za reintegraciju izvršena je alokacija 3,170,150 miliona evra.

Nekolicina opština ima imenovane osobe koji se bave zajednicama i prihvatanjem.

Potrebno je poboljšati pristup tržištu radne snage, prosvetnim ustanovama i usavršavanju članovima manjih zajednica. U tom smislu postoje dodatni zadaci u pogledu jezičnog usavršavanja dece povratnika i na području donošenja odluke izvršne komisije o pokretanju preduzetništva i stambenog zbrinjavanja.

Potrebno je nastaviti usavršavanje predstavnika na državnom i na lokalnom nivou. Bzirajući se na pozitivna iskustva iz 2011. godine u 2012. godini treba nastaviti dijalog o lokalnim potrebama sa međunarodnim organizacijama i predstavnicima civilnog društva. U slučaju zakona o pravima izbeglica potrebno je izvršiti određene promene u skladu sa očekivanjima Evropske unije.

Koraci za praćenje koji su propisane od strane Dijaloga stabilizacionog procesa pridruživanja pravde, slobode i bezbednosti:

- a) Nastavak potpisivanja bilateralnih sporazuma o prihvatanju (decembar 2012.) i izvršenje zakona koji se odnosi na prihvatanje;
- b) Nastavak povećanja stepena isplate iz Fonda za reintegraciju i povećanje decentralizacije;

- c) Nastavak edukacija o postupcima prihvatanja na nivou države i na lokalnom nivou uključujući nove zadatke zacrtane u regulativama koje se bave reintegracijom;
- d) Prihvatanje i sprovođenje regulativa vezano za reintegraciju i obezbeđenje njihovog prihvatanja od strane OPM-a;
- e) MEST će se pobrinuti da se jezični kursevi za decu povratnika ubrzanim tempom nastave i obezbedi nesmetan upis u školu u skladu sa AI iz novembra 2010. godine;
- f) Početi sa sprovođenjem odluka izvršne komisije za pokretanje preduzetničke delatnosti i obnovu/gradnju objekata;
- g) Organizovati redovne susrete sa međunarodnim institucijama, predstavnicima civilnih društava i predstavnicima lokalnih zajednica (april 2012.);
- h) Aktivirati novi centar za azilante u Lipjan/Lipljan-u (april 2012.);
- i) Prihvatiti sekundarnu legislativu koja se odnosi na azilante (juni 2012.);
- j) Nastaviti prikupljanje i analizu statističkih podataka u vezi izbeglica, uključujući i razloge nestanka pojedinaca koji su zatražili azil, tokom procedure.